

Vývoj a změny postavení uskupení BRICS v mezinárodním obchodě

Bakalářská práce

Studijní program:

B6208 Ekonomika a management

Studijní obor:

Ekonomika a management mezinárodního obchodu

Autor práce:

Pavla Nejedlová

Vedoucí práce:

Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D.

Katedra ekonomie

Zadání bakalářské práce

Vývoj a změny postavení uskupení BRICS v mezinárodním obchodě

Jméno a příjmení: **Pavla Nejedlová**
Osobní číslo: E17000100
Studijní program: B6208 Ekonomika a management
Studijní obor: Ekonomika a management mezinárodního obchodu
Zadávající katedra: Katedra ekonomie
Akademický rok: **2019/2020**

Zásady pro vypracování:

1. Stanovení cílů a formulace výzkumných otázek.
2. Analýza pozice tradičních vyspělých ekonomik USA, EU, Japonska.
3. Analýza postavení politicko-ekonomického uskupení BRICS.
4. Komparace vývojových trendů vyspělých ekonomik (USA, EU, Japonsko) a uskupení BRICS.
5. Formulace závěrů a zhodnocení výzkumných otázek.

Rozsah grafických prací:
Rozsah pracovní zprávy:
Forma zpracování práce:
Jazyk práce:

tištěná/elektronická
Čeština

Seznam odborné literatury:

- KALÍNSKÁ, Emilie. 2010. *Mezinárodní obchod v 21. století*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-3396-8.
- LO, Vai lo a Mary HISCOCK. 2014. *The rise of the BRICS in the global political economy: changing paradigms?*. Northampton, MA: Edward Elgar. ISBN 978-1-78254-546-0.
- PIKNEROVÁ, Linda a David ŠANC. 2014. *Nové mocnosti globálního Jihu: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému*. Praha: Dokořán. ISBN 978-80-7363-679-1.
- STUENKEL, Oliver. 2015. *The BRICS and the future of global order*. Boulder, New York: Lexington Books. ISBN 978-0-7391-9321-1.
- ŠTĚRBOVÁ, Ludmila. 2013. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada Publishing. ISBN 978-80-247-4694-4.
- PROQUEST. 2019. Databáze článků ProQuest [online]. Ann Arbor, MI, USA: ProQuest. [cit. 2019-09-30]. Dostupné z: <http://knihovna.tul.cz/>

Konzultant: Ing. Daniela Schmidová

Vedoucí práce:

Ing. Iva Nedomlelová, Ph.D.
Katedra ekonomie

Datum zadání práce:

31. října 2019

Předpokládaný termín odevzdání:

31. srpna 2022

prof. Ing. Miroslav Žižka, Ph.D.
děkan

L.S.

prof. Ing. Jiří Kraft, CSc.
vedoucí katedry

V Liberci dne 31. října 2019

Prohlášení

Prohlašuji, že svou bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně jako původní dílo s použitím uvedené literatury a na základě konzultací s vedoucím mé bakalářské práce a konzultantem.

Jsem si vědoma toho, že na mou bakalářskou práci se plně vztahuje zákon č. 121/2000 Sb., o právu autorském, zejména § 60 – školní dílo.

Beru na vědomí, že Technická univerzita v Liberci nezasahuje do mých autorských práv užitím mé bakalářské práce pro vnitřní potřebu Technické univerzity v Liberci.

Užiji-li bakalářskou práci nebo poskytnu-li licenci k jejímu využití, jsem si vědoma povinnosti informovat o této skutečnosti Technickou univerzitu v Liberci; v tomto případě má Technická univerzita v Liberci právo ode mne požadovat úhradu nákladů, které vynaložila na vytvoření díla, až do jejich skutečné výše.

Současně čestně prohlašuji, že text elektronické podoby práce vložený do IS/STAG se shoduje s textem tištěné podoby práce.

Beru na vědomí, že má bakalářská práce bude zveřejněna Technickou univerzitou v Liberci v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb., o vysokých školách a o změně a doplnění dalších zákonů (zákon o vysokých školách), ve znění pozdějších předpisů.

Jsem si vědoma následků, které podle zákona o vysokých školách mohou vyplývat z porušení tohoto prohlášení.

16. září 2021

Pavla Nejedlová

Anotace

Bakalářská práce na téma Vývoj a změny postavení uskupení BRICS v mezinárodním obchodě se věnuje vzniku a vývoji uskupení BRICS a srovnání uskupení s vyspělými ekonomikami Spojených států amerických, Japonska a Evropské unie.

V úvodních kapitolách jsou představeny pojem neformální skupina a vybrané summity, které uskupení formovaly. Další část zahrnuje základní informace a fakta o jednotlivých zemích BRICS, tedy Brazílii, Rusku, Indii, Číně a Jihoafrické republice. Dále jsou prozkoumány jejich společné a rozdílné znaky.

Následující kapitola se věnuje poválečnému hospodářskému vývoji vyspělých ekonomik, a to Spojených států amerických, Japonska a Evropské unie.

Poslední část zahrnuje komparaci ekonomik jednotlivých zemí BRICS a Spojených států amerických, Japonska a Evropské unie pomocí různých ekonomických ukazatelů mezi lety 2007 a 2017.

Klíčová slova

Brazílie, BRICS, Čína, Indie, Jihoafrická republika, mezinárodní obchod, Rusko, vyspělé tržní ekonomiky, zahraniční obchod

Annotation

The bachelor's thesis on the topic of *Development and Changes in Position of the BRICS Countries in International Trade* focuses on the origin and development of the BRICS group and the comparison of the group with developed market economies of the United States, Japan and the European Union.

In the introductory chapters the concept of informal groups and the summits that shaped the grouping are introduced. The next part contains basic information and facts about the individual BRICS countries, that is Brazil, Russia, India, China and South Africa. The similarities and differences of BRICS countries are also explored.

The following chapter deals with the development of advanced economies after the Second World War, namely the United States, Japan and the European Union.

A comparison of the economies of each BRICS country and the United States of America, Japan and the European Union using various economic indicators from 2007 to 2017 with commentary is included in the last part.

Key Words

Brazil, BRICS, China, developed countries, foreign trade, India, international trade, Russia, South Africa

Obsah

Seznam použitých zkratk	11
Seznam tabulek	12
Seznam obrázků	13
Úvod	14
1. Uskupení BRICS	16
1.1 Pojem BRICS	16
1.1.1 Neformální skupina	16
1.2 Vybrané summity zemí BRICS	17
1.2.1 Jekatěrinburg 2009	17
1.2.2 Brasília 2010.....	17
1.2.3 Nové Dillí 2012	18
1.2.4 Fortaleza 2014	18
1.2.5 Johannesburg 2018	18
1.2.6 Brasília 2019.....	19
1.2.7 Moskva 2020	19
1.3 Brazílie	20
1.4 Rusko	23
1.5 Indie	26
1.6 Čína	29
1.7 Jihoafrická republika	32
1.8 Společné a rozdílné znaky států BRICS	35
2. Tradiční vyspělé ekonomiky	41
2.1 Spojené státy americké	41
2.2 Japonsko	42
2.3 Evropská unie	44
3. Mezinárodní obchod	46
3.1 Obchod	46
3.2 Zahraniční obchod, mezinárodní obchod	46
3.3 Komparace	47
3.3.1 Podíl vývozu na HDP, na světovém exportu, podíl zemí na mezinárodním obchodu se zbožím a službami	48
3.3.2 Teritoriální struktura.....	54
3.3.3 Komoditní struktura zahraničního obchodu zemí BRICS a EU, USA a Japonska.	60

3.3.4 Základní ekonomické ukazatele	64
Závěr.....	67
Seznam použité literatury.....	70

Seznam použitých zkratek

BRICS	Brazílie, Rusko, Indie, Čína, Jihoafrická republika
EHS	Evropské hospodářské společenství
ESUO	Evropské společenství uhlí a oceli
ESVO	Evropské sdružení volného obchodu
EU	Evropská unie
Euratom	Evropské společenství pro atomovou energii
G8	ekonomicky nejvyspělejší státy světa (Francie, Itálie, Japonsko, Kanada, Německo, Spojené království a USA) po vyloučení Ruska G7
HDP	Hrubý domácí produkt
IMF	International Monetary Fund (<i>Mezinárodní měnový fond</i>)
JAR	Jihoafrická republika
MERCOSUR	Společný trh jihu (<i>Mercado Común del Sur</i>)
NDB	New Development Bank (<i>Nová rozvojová banka</i>)
UNCTAD	United Nations Conference on Trade and Development (<i>Konference Spojených národů pro rozvoj</i>)
USD	Americký dolar
WB	World Bank (<i>Světová banka</i>)
WTO	World Trade Organization (<i>Světová obchodní organizace</i>)

Seznam tabulek

Tab. 1 Podíl vývozu na HDP

Tab. 2 Podíl vývozu na světovém exportu

Tab. 3 Pořadí a podíl na světovém vývozu a dovozu zboží v letech 2007 a 2017

Tab. 4 Pořadí a podíl na světovém vývozu a dovozu služeb v letech 2007 a 2017

Tab. 5 Hlavní obchodní partnerské země, vývoz, v letech 2007 a 2017

Tab. 6 Hlavní obchodní partnerské země, dovoz, v letech 2007 a 2017

Tab. 7 Vzájemný podíl jednotlivých zemí BRICS na vývozu ostatních zemí uskupení, 2007 a 2017

Tab. 8 Hodnota vývozu mezi zeměmi BRICS, 2007 a 2017

Tab. 9 Vzájemný podíl jednotlivých zemí BRICS na dovozu ostatních zemí uskupení, 2007 a 2017

Tab. 10 Komoditní struktura vývozu zemí BRICS

Tab. 11 Komoditní struktura vývozu vyspělých ekonomik

Tab. 12 Komoditní struktura dovozu zemí BRICS

Tab. 13 Komoditní struktura dovozu vyspělých ekonomik

Tab. 14 Základní ekonomické ukazatele

Seznam obrázků

Obrázek 1 Míra růstu HDP v letech 2007-2017

Obrázek 2 HDP/obyvatele v letech 2007-2017

Obrázek 3 Míra nezaměstnanosti v letech 2007-2017

Obrázek 4 Obyvatelstvo s příjmem menším než 1,90 USD/den v letech 2007-2017

Obrázek 5 Míra inflace v letech 2007-2017

Úvod

Téma bakalářské práce *Vývoj a změny postavení uskupení BRICS v mezinárodním obchodě* se zabývá jedním z aktuálních témat světové ekonomiky posledních desetiletí, které mění zavedený světový řád. Rostoucí úloha uskupení BRICS vytváří určitou protiváhu vyspělým ekonomikám. Jak zmiňují Piknerová a Šanc (2014, s. 173), s koncem studené války a bipolárního rozdělení světa se ve světovém řádu začala prosazovat řada států, které do té doby byly značně opomíjené. Jejich síla se projevila během ekonomické krize v roce 2008, kterou byly rozvíjející se ekonomiky zasaženy méně.

Stuenkel (2020, str. 1) k otázce BRICS uvádí, že řada analytiků odmítala vzít na vědomí fakt, že by se z nové zkratky mohlo vyvinout politické uskupení. Podle nich rozdíly mezi zeměmi dalece převyšovaly podobnosti. Lo a Hiscock (2014, s. 310) v odlišnostech spatřují možnost pro rozvoj vnitřní spolupráce. Příkladem je oblast neobnovitelných zdrojů energie, kde Rusko a Brazílie jsou světově významní producenti ropy a zemního plynu, respektive biopaliv. Indie a Čína jsou naopak důležití spotřebitelé energií a tím vzniká příležitost pro rozvíjení partnerství mezi zeměmi v tomto odvětví.

Každá ze zemí skupiny BRICS má svá specifika. Liší se geograficky, politicky, nábožensky, ekonomickými a sociálními podmínkami, svou kulturou, historií i zájmy. Jedním z předmětů práce je nalézt další podobnosti či rozdíly jednotlivých zemí. I přes jejich rozdíly lze ale předpokládat, že vznik uskupení znamenal zvýšení kooperace i obchodního spojení mezi zeměmi.

I když je primární cíl prozkoumání vztahu mezi zeměmi BRICS a vybranými vyspělými ekonomikami z hlediska mezinárodního obchodu využitím metody komparace, jsou v této práci porovnávány i další makroekonomické ukazatele. Sledované období je 2007-2017, některé indikátory budou zobrazeny v časové řadě, některé pak pro větší přehlednost budou porovnány jen začátečním a konečným rokem. Verifikovaným výzkumným předpokladem je, že ve sledovaném období vzroste podíl členů BRICS na světovém obchodě a zároveň poklesne podíl vyspělých ekonomik. Dále pak, že se zvětší vzájemný obchod mezi zeměmi BRICS.

Makroekonomická data jsou získána z volně přístupných databází Světové banky a WITS, Mezinárodního měnového fondu, Organizace pro hospodářskou spolupráci a rozvoj, OEC (The Observatory of Economic Complexity), Trademap a COMTRADE.

1. Uskupení BRICS

Následující části se zabývají uskupením BRICS. Věnují se zkratce a neformální skupině, kam seskupení spadá. Dále následuje kapitola o summitech BRICS, jsou zvoleny významné summity a vybrány 2-3 hlavní projednávané body.

Každá ze zemí je představena a následně jsou prozkoumány podobné a rozdílné znaky mezi státy.

1.1 Pojem BRICS

Akronym BRIC (v té době ještě bez „S“) byl poprvé použit Jimem O’Neillem v analýze „Building Better Global Economics BRICs“, kterou v roce 2001 vydala investiční skupina Goldman Sachs. Předpokládala, že 4 země, které uskupení BRIC tvoří (Brazílie, Rusko, Indie a Čína) by se měly do roku 2050 stát určujícími světovými ekonomikami. V roce 2011 byla přizvána Jihoafrická republika a zkratka se rozšířila na BRICS (Lo a Hiscock, 2014). Pojem BRICS se od té doby ujal i mezi širokou veřejností, země uskupení koncept přijaly a rozhodly se spolupracovat.

1.1.1 Neformální skupina

V případě BRICS se nejedná o integrační seskupení, ale o neformální (bezesmluvní) skupinu. Neformální uskupení je uskupení, ve kterém země sdílejí stejný zájem, očekávání. Účastní se pravidelných schůzek, ale nemají formální sekretariát, stálé zaměstnance, sídlo.

Státy mají různé důvody k vytvoření neformální skupiny. Jedním z nich může být uchování flexibility. V případě nejistoty v budoucnosti nebo krize umožňuje toto uskupení rychlejší reakci. Také lze odstoupit bez komplikovaných jednání. Důležitý je určitě aspekt zachování tajemství, kdy neformální skupiny nepodléhají požadavkům na transparentnost. Nepřítomnost centralizované byrokracie napomáhá ke snížení nákladů. Země se vyhnou pomalým jednáním a případným blokadám návrhů, kterým by mohla čelit ve formálních uskupeních. Skupina může účinně a rychle reagovat na budoucí komplikace a dosáhnout

svých cílů bez vázání se k jakýmkoli dohodám podle mezinárodního práva (Vabulas, 2014).

1.2 Vybrané summity zemí BRICS

Summity jsou příležitostí pro členy diskutovat o aktuálních otázkách, společných cílech a probrat směr, kterým se chtějí do budoucna ubírat. Jsou nejen setkáním nejvyšších představitelů jednotlivých zemí, ale doprovází je i řada setkání a meetingů různých institucí nebo oborů. Níže jsou vypsány nejvýznamnější summity.

1.2.1 Jekatěrinburg 2009

Prvnímu summitu uskupení BRIC předcházela v roce 2008 schůzka představitelů Brazílie, Ruska, Indie a Číny na summitu G8 v Japonsku, kde se dohodli na kooperaci v ekonomických otázkách.

V roce 2009 proběhl první summit zemí BRIC v Jekatěrinburgu, který byl zaměřen na zlepšení spolupráce v oblastech energetiky, vědy a vzdělání nebo financí. Zároveň byl kladen důraz na větší zapojení rozvíjejících se ekonomik v mezinárodních finančních institucích (BRIC Leaders, 2009).

1.2.2 Brasília 2010

Na druhém summitu, který se konal v Brasílii, jednali představitelé o naléhavých problémech jako je iránský jaderný program nebo hospodářská krize, dále vyjádřili nespokojenost s reformami finančních institucí. Zároveň došlo k posílení spolupráce mezi zeměmi pomocí různých meetingů. Proběhla setkání mezi ministry financí a guvernéry centrálních bank, rozvojovými bankami, ministry zemědělství či statistickými institucemi.

Zásadní ale byl tento rok pro uskupení BRIC z hlediska přijetí nového člena. Jihoafrická republika byla přijata v prosinci do uskupení poté, co obdržela pozvání ze strany Číny (BRIC Leaders, 2010). Jedná se v rámci kontinentu o přední ekonomiku, navíc se značným nerostným bohatstvím, ke kterému zbytek zemí získal přístup.

1.2.3 Nové Dillí 2012

Čtvrtý summit uskupení BRICS probíhal v Indii. Jedním z hlavních bodů programu byl podnět Indie na vytvoření nové rozvojové banky. Ta by měla konkurovat MMF a Světové bance a přispět k růstu vlivu zemí BRICS ve světové politice.

Členové BRICS také vyzvali rozvojové země ke kandidatuře na pozici prezidenta Světové banky, který by podle nich měl být jmenován na základě transparentního procesu založeného na zásluhách (BRICS Leaders, 2012).

1.2.4 Fortaleza 2014

V roce 2014 probíhal summit zemí BRICS v Brazílii. Hlavní tématem bylo podepsání dohody o zřízení Nové rozvojové banky (NBD). Jejím cílem je financování udržitelného rozvoje a projektů v oblasti infrastruktury v zemích BRICS a dalších rozvíjejících se ekonomikách.

Základní kapitál činil 100 miliard dolarů. Dále země přispěly na tvorbu rezervy dalších 100 miliard dolarů. Sídlo má banka v Šanghaji. Každá ze zemí si rozdělila funkce, prvním prezidentem měl být Ind, prvním předsedou rady guvernérů Rus, prvním předsedou správní rady Brazílec. V Jihoafrické republice se pak nachází Africké regionální centrum. Rezervní fond BRICS funguje podobně jako Mezinárodní měnový fond, v případě potřeby poskytne půjčky zemím BRICS, které mají problém s platební bilancí. Příspěvek do fondu záleží na velikosti ekonomiky země (BRICS Leaders, 2014). Nová rozvojová banka byla spuštěna v roce 2015.

1.2.5 Johannesburg 2018

Desátý summit se konal v jihoafrickém Johannesburgu. Lídři zemí deklarací zdůraznili význam otevřené světové ekonomiky a globalizace. Nová rozvojová banka rozšířila svoji působnost. V São Paulu byla zřízena Regionální kancelář pro Ameriku. Tím umožňuje upevnění pozice na jihoamerickém kontinentu, stejně jako kancelář v Johannesburgu na africkém. Také byl zřízen Fond na přípravu projektů.

Dalším tématem větší spolupráce byla oblast související s 4. průmyslovou revolucí. Země BRICS zřídily Partnerství pro novou průmyslovou revoluci a síť vědecko-technologických center. Ty se budou věnovat robotice, nanotechnologiím, umělé inteligenci nebo autonomním vozidlům (BRICS Leaders, 2018).

1.2.6 Brasília 2019

Jedenáctý summit proběhl v hlavním městě Brazílie, Brasílii. Stejně jako v předchozím roce lídři vyzývali k posílení multilaterálního obchodního systému a vyhýbání se protekcionistickým a jednostranným opatřením omezujícím obchod. Opakovaným bodem byla žádost o větší zastoupení rozvojových a rozvíjejících se ekonomik v institucích jako MMF, Světová banka a WTO.

Došlo k podepsání dohody zabývající se zřízením Regionální kanceláře Nové rozvojové banky pro euroasijský region v Moskvě. V budoucnu by měla být zřízena kancelář i v Indii (BRICS Leaders, 2019).

1.2.7 Moskva 2020

Dvanáctý summit zemí BRICS, pořádaný Ruskem, se konal skrze videokonferenci a důležitou linkou se stal coronavirus. Byl připomenut bod Ufa deklarace (2015), zaměřující se na spolupráci při prevenci šíření infekčních nemocí. Důležitým úkolem je podle lídrů urychlení založení Centra pro výzkum a vývoj vakcín BRICS. Během pandemie musely země přijmout mimořádná podpůrná opatření v oblastech financí, průmyslu a osobního života obyvatel. Strategie pro ekonomickou spolupráci BRICS, připravená na období do roku 2025, si klade za cíl opětovné oživení ekonomiky a udržitelný růst (BRICS Leaders, 2020).

Od počátečních summitů se probíraná témata značně rozšířila. Deklarace i akční plány si vytyčují stále více cílů a desítky setkání, které mají přispět k většímu propojení zemí BRICS. Otázkou je, zda doporučení a závazky obsažené v dokumentech, které se svými body v posledních letech dostaly do čísel převyšujících sto, je vůbec pro jednotlivé země reálné v následujícím roce implementovat.

Prohloubení kooperace probíhá pomocí diplomatických setkání na nejvyšších úrovních, zřizováním pracovních skupin v důležitých oblastech spolupráce (zemědělství, zdravotnictví, životní prostředí, věda a technologie, školství...) a také zřizováním finančních nástrojů.

Je patrný tlak na reformy mezinárodních institucí, především MMF a Světové banky, ve prospěch většího zastoupení rozvojových a rozvíjejících se států, který prostupuje všemi deklaracemi. Na druhou stranu, dle opakovaného vyjádření po změně organizací a uznání měnícího se světového uspořádání je patrné, že ve správě institucí došlo jen k malým úpravám, a tím se objevuje myšlenka, že i přes své působivé ekonomické výsledky nemá uskupení BRICS ve světě (alespoň v tom pod vlivem tradičních ekonomik) tak výrazný hlas.

1.3 Brazílie

Brazílie je se svými 8,5 miliony km² (The World Bank, 2018) největší zemí Jižní Ameriky. Zároveň je i nejlidnatější, žije zde přes 211 milionů obyvatel (The World Bank, 2019). Jedná se o federativní republiku. Více než 300 let byla kolonií Portugalska. Na rozdíl od britského a španělského území v regionu se Brazílie nerozdělila na jednotlivé země, ale ponechala si svoji identitu a celistvost během staletí a různých forem vlády.

Brazílie zabírá skoro polovinu povrchu Jižní Ameriky s širokou škálou krajin. Ve státě se nalézá převážná část povodí Amazonky s nejrozsáhlejším říčním systémem a deštým pralesem na světě. Většina obyvatel Brazílie je soustředěna podél východního pobřeží země, ale více a více obyvatel se stěhuje do vnitrozemí, kde se nachází i hlavní město Brasília.

První Evropané se na pobřeží Brazílie usadili na začátku 16. století. Ve druhé polovině tohoto století začala koloniální ekonomice vévodit produkce cukrové třtiny. Došlo k nárůstu dovozu otroků z Afriky, kteří pracovali na rychle se rozvíjejících plantážích (Burns et al., 2020). V 18. století vypukla zlatá horečka, která vyvolala značnou migraci lidí z Portugalska i navýšení obchodu s otroky, a tím výrazné zvýšení populace (Versiani, 2018). V polovině 19. století proudily do regionu tisíce imigrantů z Evropy, především

Italů. O pár desetiletí později šlo o přibližně 40 000 lidí ročně. Nově příchozí migranti často pracovali jako nájemci na kávových plantážích, jejichž počet se stále zvyšoval (Burns et al., 2020). V roce 1822 vyhlásila monarchie s podporou Velké Británie samostatnost, v roce 1889 se pak přetvořila na republiku. Změna z brazilského císařství na nezávislou brazilskou monarchii proběhla relativně pokojně (Preis a Čechurová, 2014).

V polovině 20. století došlo k industrializaci, které vévodila města na jihu a jihovýchodě. Započal tak odklon od venkovního osídlení směrem k urbanizaci. Na přelomu 20. a 21. století bydlely podle statistik čtyři pětiny obyvatel ve městech a méně než jedna pětina žila na venkově. Dnes obyvatelstvo měst představuje 87,1 % všech obyvatel. Největší městské oblasti Brazílie jsou São Paulo (22,043 milionů obyvatel) a Rio de Janeiro (13,458 milionů). Už od časů kolonizace Portugalští Brazilci tolerovali a asimilovali se s jinými národy. Region byl „melting pot“ celé řady kultur. Smíšené manželství bylo v Brazílii přijímáno lépe než v jiných evropských koloniích. Více než dvě pětiny obyvatel patří do skupiny mulatů (lidé smíšeného evropského a afrického původu) a mesticů (lidé smíšeného evropského a původního domorodého původu). Původní domorodí obyvatelé mají nejmenší podíl z hlavních etnických skupin, ale uvádí se, že až jedna třetina obyvatel Brazílie má domorodé předky (Burns et al., 2020).

Mezi lety 1930 a 1980 patřila Brazílie mezi nejrychleji rostoucí ekonomiky světa. Růstu napomáhal pohyb pracovní síly z venkova do městských oblastí a proces industrializace. Rychlá industrializace s sebou však přinesla regionální a socioekonomické nerovnosti. Hospodářský rozvoj často sestával z udělování výsad a ochrany obchodní a politické elitě (World Bank Group, 2016).

V 60. a 70. letech byla hlavní prioritou ekonomická oblast rozvoje (především zahraniční obchod). To se projevovalo v zapojení do řady mnohostranných iniciativ (Dauvergne a Farias, 2012). Při obnově demokracie v roce 1985 bylo seznáno, že není možné udržet dosavadní model založený na nerovnosti a exkluzi. Ústavou z roku 1988 byla uznána sociální a ekonomická práva (na zdraví, vzdělání, důchody, pracovní práva nebo založení institucí, které by vedly ke zlepšení správy a omezení korupce). Zároveň, ale zaručovala práva a výhody i pro mnohé, kteří chudí nebyli.

V 80. a 90. letech Brazílii postihly hospodářské krize a pomalý růst. To se podařilo změnit na začátku 21. století, růst vyspělých ekonomik a Číny hnal poptávku po komoditách

a zboží náročných na přírodní zdroje. Brazílie zažila zlepšení směnných relací a zhodnocení směnného kurzu. V 90. letech a na začátku tisíciletí provedla vláda reformy sociálního zabezpečení se zaměřením na chudé, např. v podobě programů vládních transferů zaměřených na rodiny s nízkými příjmy, starší nebo zdravotně postižené osoby.

Mezi další inovace přijaté na konci 20. století patřil režim cílování inflace centrální banky, zákon o fiskální odpovědnosti, opatření rámce pro mezivládní půjčky jak na státní, tak na obecní úrovni nebo zákon o přístupu k informacím. Prezident Luiz Inácio Lula da Silva tak díky makroekonomické a fiskální stabilizaci země mohl pokračovat ve zlepšování řízení ekonomiky a využít příznivé vnější ekonomické podmínky. Období 2003-2010 za prezidenta da Silvy by se dalo označit za „zlatý věk“ Brazílie. Došlo k významnému snížení chudoby, nerovnosti obyvatelstva a zmírnění odlesňování v Amazonii. Chudé skupiny obyvatelstva měly lepší přístup ke zdravotní péči, vzdělání, elektřině, vodě a sanitárním zařízením (World Bank Group, 2016). Mezi lety 2002 a 2010 se snížil počet chudých o 51 % (Dauvergne a Farias, 2012).

Co se týče trhu práce, na něj měla vliv vládní politika (jako např. úprava minimálních mezd), ale i investice a vytváření pracovních míst v soukromém sektoru. Úprava minimálních mezd pomohla ke snížení nerovnosti mezi regiony i rozdělením kvalifikace a významné zhodnocení směnného kurzu spolu se zvýšením cen komodit podpořily posun směrem k neobchodovatelným položkám méně náročným na kvalifikaci, např. stavebnictví, služby, maloobchod (World Bank Group, 2016).

Brazílie je jedním z těžebních a zemědělských center. Na jejím území se vyskytuje řada nerostného bohatství – železná ruda, cín, bauxit, mangan, zlato, křemen, diamanty. Brazílie má na moři rozsáhlé zásoby ropy a zemního plynu, především na jihovýchodě (Burns et al., 2020).

V roce 2017 se sektory na tvorbě HDP podílely následovně: služby 72,7 %, průmysl 20,7 %, zemědělství 6,6 %. HDP Brazílie za rok 2017 činil cca 2 bilióny USD (CIA The World Factbook, 2020). Země vyváží velké množství oceli, automobilů, elektroniky a spotřebního zboží. Prvenství má v produkci kávy, pomerančů, cukru, sóji a hovězího masa (Burns et al., 2020). Brazílie je čtvrtý největší výrobce potravin, stejně tak je čtvrtá ve vývozu jídla (Dauvergne a Farias, 2012).

Hospodářství země bylo poznamenáno korupčními skandály, které vyvrcholily odsouzením bývalé prezidentky Dilmy Rousseffové v roce 2016. Do korupce byli zapojeni

vládní činitelé i soukromé firmy. Sankce proti zapojeným firmám ovlivnily i přidružené podniky a dodavatele, ale zároveň vytvořily příležitosti pro zahraniční společnosti vstoupit na trh (CIA The World Factbook, 2019).

Brazílie pro upevnění pozice v globálním systému používá tzv. soft power. Investuje do strategických diplomatických vztahů a snaží se reprezentovat a prosazovat hodnoty jako boj s chudobou, demokracii, kooperativnost. Soft power (měkká síla) je schopnost ovlivnit druhé k dosažení svých cílů bez použití pobízení nebo nátlaku, např. ekonomických omezení či použití armády. Ta Brazílii pomohla získat na větší důvěryhodnosti a přesvědčivosti při mítincích a mnohostranných jednáních důležitých globálních otázek (Lo a Hiscock, 2014).

Neuvěřitelná vybavenost přírodními zdroji, velká průmyslová a obchodní centra (především São Paulo) a snaha o řešení sociální disparity obyvatelstva. To vše má vliv na rostoucí pozici Brazílie mezi světovými ekonomikami. Co ji naopak trápí je zhoršující se životní prostředí (hlavně deforestation) a nestabilita v důsledku politických problémů, projevující se i v hospodářství.

1.4 Rusko

Rusko je největší zemí na světě. Zabírá východní Evropu a severní Asii. Nachází se zde nejdelší evropská řeka Volha, Ladožské jezero, které je největší v Evropě, a nejhlubší jezero na světě, Bajkal. Počet obyvatel činí cca 144 mil. (The World Bank, 2019). Většina obyvatel (více než čtyři pětiny) Ruska jsou etničtí Rusové, dále zde žije více než 120 dalších etnických skupin se svými jazyky a kulturními tradicemi. Mezi nejvýznamnější patří Tataři, Ukrajinci, Čuvaši, Čečenci a Arméni (Hosking et al., 2020). Zřízením je Rusko federativní republika.

Hlavním městem je Moskva. Celková rozloha země činí více než 17 milionů km² (CIA The World Factbook, 2020). Pohoří Ural rozděluje zemi na evropskou část, která je tvořená Východoevropskou rovinou, a na asijskou část. V druhé části se od Uralu rozkládá Západosibiřská rovina, přecházející ve Středosibiřskou vysočinu a jih a východ Sibiře

zabírají hory. Klima je velmi různorodé. Země přechází z polárního ledového pásu na severu až do subtropického při pobřeží Černého moře (CIA The World Factbook, 2020).

Prvním stáním útvarem, který vznikl na území Ruska, byla v 9. století Kyjevská Rus. Ta se nakonec rozpadla na jednotlivá knížectví. Ve 13. století je obsadily mongolské kmeny a ovládaly až do vzestupu Moskevského knížectví a sjednocení Rusi. Od 16. století se moskevští vládcové titulovali carové. Největšího rozmachu dosáhlo Rusko za vlády Petra I. Velikého (přelom 17. a 18. století) a Kateřiny II. (2. polovina 18. století) (Holeček, 2008).

V roce 1917 došlo k únorové revoluci, při které byla po svržení cara vyhlášena republika, a následně k říjnové revoluci, po které se chopili moci bolševici vedení V. Leninem. V roce 1922 vznikl Svaz sovětských socialistických republik, který spojoval Ruskou sovětskou federativní socialistickou republiku (RSFSR), Ukrajinskou SSR, Zakavkazskou SSR a Běloruskou SSR (Holeček, 2008). Bohaté přírodní zdroje pomohly v počátcích sovětského režimu ke značnému hospodářskému pokroku Ruska a upevnění vedoucí pozice v Sovětském svazu. Došlo k rozvoji těžby, těžkého strojírenství nebo železniční sítě (Hosking et al., 2020). Při vládě J. Stalina započala rozsáhlá industrializace a kolektivizace, ekonomika byla centrálně plánována v pětiletých plánech. Komunistická strana měla ve svých rukou veškerou moc. Miliony odpůrců režimu byly poslány do gulagů (Holeček, 2008).

Vývoj druhé světové války na východní frontě a následné osvobození střední a jihovýchodní Evropy pomohly upevnit vliv SSSR v těchto oblastech. K uvolnění poměrů v Sovětském svazu došlo v 50. a 60. letech za vlády Nikity Chruščova, který byl v roce 1964 nahrazen Leonidem Brežněvem. Zaostávání životní úrovně obyvatel rostlo. O reformu se v 80. letech pokusil Michail Gorbačov, ta ale měla opačný efekt a vedla (ač nechtěně) k rozpuštění SSSR. K oficiálnímu rozpadu Sovětského svazu došlo v roce 1991 a země se stala nezávislou (Holeček, 2008). Rozpad Sovětského svazu znamenal šanci na nezávislost i pro další republiky. Střet etnických skupin a touha po autonomii byly příčinou řady konfliktů, např. v Čečensku.

Přestože oficiální statistiky ukazovaly opak, ekonomika Ruska byla před rozpadem Sovětského svazu v poklesu. Po rozpadu Sovětského svazu proběhla řada reforem, které

měly za cíl proměnit centrálně plánovanou ekonomiku na tržně orientovanou ekonomiku. Byl spuštěn burzovní systém, došlo k privatizaci státních podniků, vznikaly soukromé firmy. Občané si mohli pomocí vládou vydaných poukázek nakoupit akcie v soukromých podnicích. Reformy přinesly velké zvýšení inflace a cen, zatímco reálné důchody a hodnota rublu poklesly. Proces přeměny byl pomalý. Mnoho firem (především průmyslových) zůstalo ve vlastnictví státu. Po rozpadu Sovětského svazu zahraničním investorům bránila nepříhodná situace ve státě, ať už kvůli korupci, špatnému právnímu prostředí nebo státním zásahům do průmyslových odvětví (např. energetika, doprava, obrana, bankovníctví) (Hosking et al., 2020).

Zlepšující se podmínky ukončila finanční krize v roce 1998. Množství bank se dostalo do platební neschopnosti, miliony lidí přišly o své úspory. Bylo přistoupeno k opatřením, např. se zpřísnilo udělování licencí bankám, vláda se zaměřila na zamezení daňových úniků. V roce 1997 bylo Rusko přijato do skupiny G8. Členství ale bylo pozastaveno po anexi Krymu v roce 2014. Na počátku 21. století se ekonomika vzpamatovala a zaznamenala stabilní růst (Hosking et al., 2020). V roce 2015 došlo následkem klesajících cen ropy a mezinárodních sankcí k hluboké recesi, která pokračovala i v roce 2016. K obratu došlo v roce 2017 po zvýšení světové poptávky.

Obyvatelstvo je soustředěno především v evropské části Ruska, kde se nachází hlavní kulturní i finanční centra země – Moskva (12,5 mil. obyvatel) a Petrohrad (5,4 mil.). V městech žijí téměř tři čtvrtiny obyvatel (CIA The World Factbook, 2020). Od 90. let 19. století řada obyvatel emigrovala z evropské části na Sibiř, která zabírá tři čtvrtiny Ruska, dnes zde žije ale pouze asi pětina populace.

Okolo 50 % obyvatel vyznává Ruskou pravoslavnou církev (20 % je praktikujících), přibližně 7 % islám a po 1 % katolictví, protestantství, buddhismus a judaismus. Náboženské vyznání bylo silně ovlivněno desetiletími ateismu, který Sovětská vláda zastávala.

Země disponuje obrovskými zásobami ropy, zemního plynu, uhlí a drahých kovů. Je jejích předním světovým producentem (Hosking et al., 2020). Překážkami využívání zdrojů jsou ale drsné klima a velké vzdálenosti.

Na tvorbě HDP se sektory v roce 2017 podílely následovně: služby 62,3 %, průmysl 32,4 % a zemědělství 4,7 %. HDP za rok 2017 činil 1,5 bilionu USD (CIA The World Factbook, 2020).

I když se jedná co do rozlohy o největší zemi světa, pro zemědělství lze kvůli nevhodné půdě a podnebí využít jen malou část (CIA The World Factbook, 2020). Zemědělská půda zabírá méně než šestinu země a zemědělství zaměstnává asi osminu pracovní síly. Více než polovina orné půdy je využita k pěstování obilí, především pšenice (Hosking et al., 2020). Dále se pěstuje cukrová řepa či slunečnice. Chovají se skot, ovce, kozy. Mezi klíčová průmyslová odvětví patří těžební, chemický a strojírenský průmysl (CIA The World Factbook, 2020). Skoro polovinu území Ruska zabírají zalesněné oblasti a nachází se zde více než pětina celkové lesní plochy na světě. V návaznosti na obrovské zásoby dřeva jsou pro zemi velmi důležité dřevařský, papírenský a dřevozpracující průmysl (Hosking et al., 2020). Do země se dováží stroje, vozidla, farmaceutické produkty a potraviny. Jak už bylo zmíněno, vyváží se především zemní plyn, ropa a ropné produkty. Dále také kovy, dřevo nebo chemikálie (CIA The World Factbook, 2020).

Největší předností země je určitě bohatství přírodních zdrojů, dále pak vysoce kvalifikovaná pracovní síla. Na druhou stranu je Rusko značně závislé na pohybu světových cen komodit a zranitelné vůči jejich kolísání a cyklům boomů a krachů (CIA The World Factbook, 2020). Veřejný sektor se potýká s podfinancováním a odchodem kvalifikovaných zaměstnanců. Pokles míry porodnosti vedl v 90. letech k záporné míře růstu populace a jejímu stárnutí. Kromě ekonomických a sociálních výzev se země potýká i se zhoršováním životního prostředí, které probíhalo v dobách Sovětského svazu a stále pokračuje, ať už se jedná o znečištění po havárii v Černobyli, vysychání Aralského jezera nebo odlesňování (Hosking et al., 2020).

1.5 Indie

Indie se rozkládá na Indickém subkontinentu, který se nachází v jižní Asii. Jedná se o druhou nejlidnatější zemi (po Číně), počet obyvatel činí 1,3 miliardy (The World Bank, 2019) a populace sestává z tisíců různých etnických skupin mluvících stovkami jazyků. Zřízením je země federativní republika.

Hlavním městem je Nové Dillí. Co se týče rozlohy, je Indie sedmou největší zemí světa, plocha činí 3, 28 mil. km² (The World Bank, 2018). Reliéf země by se dal rozdělit do tří základních oblastí. Na severu se nachází pohoří Himálaj, které od zbytku Indie odděluje Indoganžská nížina a střed a jih zabírá rozsáhlá Dekánská plošina. Počasí v Indii je ovlivněné střídáním období monzunových dešťů a období sucha (Wolpert et al., 2020).

Indický subkontinent je vlastí jedné z nejstarších kultur na světě. Okolo roku 2500 př. n. l. civilizace v údolí řeky Indus zahájila zemědělskou a obchodní činnost. Během starověku a středověku se na území vystřídala řada království, za vlády dynastie Gupta ve čtvrtém a pátém století probíhal „indický zlatý věk“ s mimořádným rozkvětem hinduistické kultury. V průběhu dalších 500 let se v regionu rozšířil Islám. Došlo k vzájemnému míchání kultur, které mělo na oblast trvalý dopad. První britská kolonie byla zřízena v roce 1619 ve městě Surat. Během 17. století otevřela Východoindická společnost obchodní pobočky v dalších městech (Bombaj, Kalkata, Čennai) a v průběhu dalších století Britové ovládli většinu Indie, Pákistánu a Bangladéše. Povstání indických vojáků v roce 1857 (označované jako Velké indické povstání) mělo za následek převod vlády nad subkontinentem od Východoindické společnosti na britskou korunu. Okolo roku 1920 proběhla masová hnutí občanské neposlušnosti organizovaná Mahátmou Gándhím jako protest proti pokračující vládě Britského impéria. Svobodnou se Indie stala spolu s Pákistánem 15. srpna 1947. Rozdělení území na dva nezávislé státy vyvolalo nepokoje, při kterých zemřely stovky tisíc lidí. Následkem byla migrace milionů indických muslimů do Pákistánu a milionů pákistánských hinduistů a sikhů do Indie. Od nezávislosti proběhly mezi státy tři války, při poslední v roce 1971 došlo k oddělení Bangladéše. Od roku 1947 vedl zemi Džaváharlál Néhrú a poté, s výjimkou dvou krátkých období v 70. a 80. letech, jeho dcera Indira Gándhí a vnuk Rádžív Gándhí (Devonshire-Ellis, 2012).

Po nezávislosti se Indie při ekonomickém rozvoji inspirovala sovětským modelem a od roku 1951 založila ekonomický růst na pětiletých plánech. Po rozpadu Sovětského svazu přijala země řadu liberalizačních reform, které otevřely Indii globálnímu obchodu (Wolpert et al., 2020). Kroky ke změně indické ekonomiky započaly už v 80. letech, ale hlavní podíl na transformaci měly politické iniciativy zavedené v roce 1991. Došlo ke zrušení množstevních kontrol dovozu průmyslových strojů, snížení cla, zvýšení přímých zahraničních investic, privatizaci státních podniků a zmenšil se počet průmyslových odvětví podléhajících vládním licencím (Lo a Hiscock, 2014).

Na většině území je velmi vysoká hustota zalidnění, nejvyšší koncentrace je podél říčních údolí (především Gangy) a při pobřeží. Ačkoli je obyvatelstvo Indie převážně venkovské (ve městech žije necelých 35 % obyvatel), v zemi se nachází tři z nejlidnatějších měst na světě – Bombaj, Kalkata a Dillí. Republika je domovem mnoha náboženství. Největší zastoupení má hinduismus s necelými 80 % (CIA The World Factbook, 2020). Významné jsou i náboženské menšiny muslimů, sikhů a buddhistů. V jižní Asii stále přetrvává kastovní systém, který určuje sociální uspořádání po tisíce let. Člověk, který se narodí do dané kasty, se řídí určitými pravidly správného chování v oblasti stravy, povolání, vztahů a komunikace s ostatními kastami podle sociální hierarchie. Příslušnost ke kastě zůstává silná, ale došlo k určitému uvolnění, zvláště mezi mladými ve městech a Indy žijícími v zahraničí (Wolpert et al., 2020).

Země disponuje množstvím nerostného bohatství. Nachází se zde uhlí (čtvrté největší zásoby na světě), antimon, železná ruda, olovo, mangan, bauxit nebo diamanty. Indie má velké zásoby zemního plynu a ropy, které ale nestačí spotřebě země.

Necelá polovina pracovních sil je zaměstnaná v zemědělství, hlavním zdrojem ekonomiky jsou ale služby (téměř dvě třetiny produkce), které zaměstnávají méně než jednu třetinu pracovníků. Na tvorbě HDP se sektory v roce 2016 podílely následovně: služby 61,5 %, průmysl 23 % a zemědělství 15,4%. HDP za rok 2017 činil 2,6 bilionu USD (CIA The World Factbook, 2020).

Mezi hlavní pěstované plodiny patří rýže, obilí, bavlna, juta, čaj, cukrová třtina nebo čočka. Chovají se především ovce, kozy a drůbež. Důležitá odvětví představují chemický, automobilový, těžební a farmaceutický průmysl (CIA The World Factbook, 2020). Významná je ve zpracovatelském průmyslu tradiční výroba textilu. Zpracovává se bavlna, juta, vlna nebo hedvábí. Do země se dováží ropa a ropné produkty, drahé kovy, chemikálie a chemické produkty. Vyváží se především strojírenské výrobky, chemikálie a chemické produkty, potraviny, zemědělské produkty a drahokamy a šperky. Indie je významným vývozcem informačních technologií a outsourcingových služeb (např. call centra), v čemž zemi pomáhá velký počet vzdělaných anglicky mluvících obyvatel (Wolpert et al., 2020).

V roce 2011 došlo ke zpomalení ekonomického růstu kvůli poklesu investic způsobenému vysokými úrokovými sazbami a rostoucí inflací. Zlepšení nastalo na začátku roku 2014 díky optimismu z povolebních ekonomických reforem. I když tempo růstu bylo vysoké, vládní banky čelily zvětšujícímu se množství nedobytných pohledávek. V roce 2016 rupie prudce oslabila po tom, co investoři přesunuli kapitál z Indie na Západ, kde byly lepší ekonomické podmínky. V roce 2017 vláda zvýšila v některých odvětvích stropy přímých zahraničních investic a zavedla daň ze zboží a služeb (GST), ale většina hospodářských změn proběhla hlavně ve správě a administrativě (CIA The World Factbook, 2020).

Začátkem 21. století se Indie plně začlenila do světové ekonomiky a dnes představuje důležitého hráče na mezinárodním poli. Přesto, aby mohla být považována za plně vyspělou zemi, nelze dosahovat dobrých výsledků pouze v ekonomické sféře, ale měla by se zaměřit na zlepšení životní úrovně (Lo a Hiscock, 2014). Vážným problémem Indie je chudoba. Skoro každý třetí obyvatel se s chudobou potýká a sociální nůžky mezi nimi a velmi bohatými lidmi, kterých je v zemi velký počet, se neustále rozevírají. Dále dochází k odlivu kvalifikované pracovní síly do zahraničí, velký počet lidí stále pracuje v zemědělství. Indie je rozmanitá z etnického i náboženského hlediska, což má vliv na jednotnost země. Náboženská různorodost může vést ke konfliktu mezi muslimy a hinduisty (Piknerová a Šanc, 2014).

1.6 Čína

Čína je třetí největší země na světě (největší z asijských zemí), zároveň má nejvíce obyvatel. Počet obyvatel dosahuje téměř 1,4 miliardy (The World Bank, 2019). Přibližně pětina všech obyvatel na zeměkouli je čínské národnosti. Území Číny je jednou z kolébek civilizace, historie sahá až do roku 1 200 př. n. l (CIA The World Factbook, 2021).

Jedná se o lidově demokratickou republiku. Celková plocha činí necelých 10 mil. km². Podnebí se pohybuje od subtropického až tropického klima na jihu, přes mírné na severovýchodě a vnitrozemské na severu a západě. Je významně ovlivněné monzuny. Stejně tak rozmanitý je i povrch Číny. Zahrnuje nejvyšší pohoří světa i rozsáhlé nížiny a pouště. (Twitchett et al., 2021).

Čína patří mezi nejstarší civilizace na světě. Během rozvoje si zachovala relativní izolaci od vnějšího vlivu, jež jí ale neumožnila se rovnat s technologicky vyspělejšími zeměmi, jejichž náporu od 19. století čelila (Twitchett et al., 2021). Až do roku 1911 trvalo v Číně období dynastií, v tomto roce byla poslední svržena a nastolena republika. Ta se ale rozpadla a vzniklo několik menších států. O sjednocení a převzetí moci usilovaly dvě strany – nacionalistická a komunistická, mezi kterými proběhlo několik občanských válek. Poslední z válek (1946-1949) vyústila ve vítězství komunistické strany, jejímž vůdcem byl Mao Ce-tung (Žídek, 2007).

Čína se ekonomicky a politicky uzavřela a probíhající zahraniční obchod závisel na dohledu úřadů. Ekonomika se začala centrálně plánovat na pětiletá období. Byl konfiskován majetek a došlo k plošnému znárodnování. Snaha dohnat vyspělé ekonomiky se projevila v tzv. Velkém skoku vpřed. Byly zbudovány lidové komuny, které měly být soběstačné. Majetek jednotlivých rodin propadl komuně, vše bylo centralizované. Špatné výsledky této politiky byly ještě umocněny neúrodou kvůli nepříznivým přírodním podmínkám a zemi zasáhl katastrofální hladomor, při kterém zemřely desítky milionů obyvatel. Po tomto neúspěchu následovalo uvolnění, které ale skončilo v roce 1966, kdy Mao Ce-Tung vyhlásil tzv. Velkou proletářskou kulturní revoluci. Oficiálně mělo jít o zničení zbytků kapitalismu a boj proti starým tradicím a kultuře, ale skutečným cílem bylo upevnění moci. Rudé gardy, tvořené především studenty, ničily kulturní bohatství a terorizovaly obyvatelstvo. Byli zatýkáni funkcionáři, úředníci, ale i učitelé a rodiče. Rudé gardy potlačila až armáda na konci roku 1968. Maovy často drastické metody, které měly vést k pokroku, měly za následek smrt desítek milionů lidí (Žídek, 2007).

Po Maově smrti (rok 1976) se podmínky v zemi mírně uvolnily. Od roku 1978 provedla komunistická strana řadu reforem v oblastech průmyslu, zemědělství, vojenství a vědy a techniky (Žídek, 2007). Např. postupně upustila od kolektivizovaného zemědělství, státní podniky získaly větší nezávislost. Vzrostl soukromý sektor, byl modernizován bankovní systém. Ekonomika se otevřela zahraničnímu obchodu a investicím (CIA The World Factbook, 2021). Významným okamžikem byl pro Čínu vstup do Světové obchodní organizace v roce 2001. Uvolnění bariér na dovoz čínského zboží se projevilo v nárůstu čínského exportu a větší otevřenosti ekonomiky. Všechny tyto změny přispěly k rychlému růstu HDP a k přednímu postavení Číny ve světové ekonomice (Žídek, 2007).

Přes polovinu obyvatelstva žije ve městech. Mnoho z nich bylo od 50. let budováno v blízkosti průmyslových center při snaze o přeměnu Číny na průmyslovou velmoc. Centrem země je hlavní město Peking. Průmyslově významná je Šanghaj, přístav Hongkong je důležité obchodní středisko. Nejbohatší regiony se nacházejí podél pobřeží a mají významný vliv na asijskou ekonomiku (Twitchett et al., 2021). Vznikl ale velký nepoměr mezi bohatým pobřežím a chudším vnitrozemím. Vláda se rozhodla investovat do rozvoje zaostalého vnitřního území a tak získávají na důležitosti vnitrozemská centra s logistickým významem (Preis a Čechurová, 2014). Jako problém se ukázal velký nárůst obyvatel. Vláda nedokázala zajistit dostatečné zásoby potravin, klesala životní úroveň. Stát se několikrát pokoušel o snížení porodnosti, například podporou používání antikoncepce. Nakonec v roce 1979 přikročil k politice jednoho dítěte, jejíž větší rozvolnění přišlo až v roce 2015, kdy bylo párům povoleno mít děti dvě. Na druhou stranu se Čína potýká se stárnutím populace. Co se týče náboženského vyznání, převládá buddhismus, islám, čínské lidové náboženství a křesťanství. Výrazný vliv na vývoj a kulturu Číny měly filozofické a náboženské směry konfucianismus a taoismus, které se zde zrodily, a buddhismus, který je na tomto území přítomný od 1. století n. l. Od 50. let je Čína oficiálně ateistickou, náboženské praktiky jsou sledovány státem. I když populace sestává z mnoha etnických skupin, je Čína pokládána za etnicky homogenní (převážná většina obyvatel jsou Chanové). Ačkoli se mnoha menšinám zvýšila životní úroveň, gramotnost a možnosti vzdělání, některé (např. Ujgurové či Tibeťané) jsou dlouhodobě vystaveny útlaku a pronásledování (Twitchett et al., 2021).

Území Číny je bohaté na nerostné bohatství. Těží se uhlí, ropa, zemní plyn, měď, cín, mangan nebo železná ruda. I když má velké zásoby ropy a zemního plynu, k udržení tempa spotřeby je musí dovážet, a to především z oblasti Středního východu a Afriky (Cihelková, 2012).

Podíl jednotlivých sektorů na tvorbě HDP je následovný: služby 51,6 %, průmysl 40,5 % a zemědělství 7,9 % (CIA The World Factbook, 2017).

Významnými pěstovanými produkty jsou rýže, pšenice, brambory, sója, čaj či cukrová třtina. Převažuje chov vepřů, drůbeže a ovcí. Mezi hlavní odvětví patří těžba, energetika, strojírenský a textilní průmysl. Čína dováží především stroje, chemikálie a paliva. Vyvází

se elektronická zařízení, stroje, textil a obuv, chemikálie a paliva (CIA The World Factbook, 2021).

Ekonomický pokrok, kterého Čína dosáhla během posledních 40 let, byl mimořádný a v současnosti hraje dominantní roli ve světové ekonomice. Investuje do vědy a výzkumu, zaměřila se na zlepšení dopravní infrastruktury, která tvoří podstatnou překážku pro efektivní pohyb zboží i osob a úzce souvisí s růstem ekonomiky (Twitchett et al., 2021). Mezi problémy, kterým Čína čelí, patří znečištění ovzduší skleníkovými plyny. Je největší producent oxidu uhličitého ze spalování fosilních paliv na světě. Problémem je také nedostatek vody a její znečištění odpadními vodami (CIA The World Factbook, 2021). Dále jsou v zemi stále přítomné porušování lidských a menšinových práv, detence aktivistů a cenzura. V neposlední řadě se stále více rozevírají nůžky mezi bohatým a chudým obyvatelstvem.

1.7 Jihoafrická republika

Jihoafrická republika patří mezi nejvyspělejší africké státy. Leží na jižním cípu afrického kontinentu, rozloha země činí 1, 21 milionu km² (The World Bank, 2018). Žije zde 58,5 milionu obyvatel (The World Bank, 2019). Jedná se o parlamentní republiku.

Téměř celá země leží na náhorní plošině. Nachází se v mírném pásmu, vyskytuje se zde široká škála krajin od savan přes pastviny až po poušť (Lowe et al., 2020). Jihoafrická republika má 3 hlavní města, rozdělená podle funkcí: Pretoria (výkonná moc), Kapské Město (zákonodárná moc) a Bloemfontein (soudní moc). Největší městskou oblastí je Johannesburg s necelými 10 miliony obyvatel, významným průmyslovým centrem je Durban, ležící při Indickém oceánu (CIA The World Factbook, 2020).

Kolonizace započala v roce 1652, kdy Nizozemci založili několik měst na jihu a jihozápadu (Kapské Město). Na začátku 19. století s příchodem Britů vyrostlo mnoho nových měst (port Elizabeth, Durban). Přesun nizozemských farmářů začínající ve 30. letech 19. století dal za vznik řadě měst ve vnitrozemí (Pretoria, Bloemfontein). Objev zlata a diamantů na konci 19. století započal průmyslovou revoluci a povzbudil mnoho Evropanů k přesunu do země (Lowe et al., 2020). Následné spory o naleziště vedly

k vyostření vztahů mezi Brity, Búry a původními obyvateli a následně k búrským válkám. V roce 1910 vznikla Jihoafrická Unie. V roce 1931 se po udělení statutu britským parlamentem stala suverénním státem. Ten byl v roce 1960 přejmenován Jihoafrickou republiku (Preis a Čechurová, 2014).

Zemi výrazně poznamenal systém apartheidu. Různá vládní opatření umožňovala segregovat obyvatelstvo už od 20. let 20. století. Zákon o registraci populace z roku 1950 rozdělil Jihoafričany do 4 skupin: domorodé, bělošské, barevné (smíšené) a asijské obyvatelstvo. Při systému apartheidu došlo k nucené segregaci mezi vládou definovanými rasami. Posílení systému apartheidu pomohla i značná odlehlost od důležitých afrických měst i hlavních obchodních partnerů – Evropy, Severní Ameriky, východní Asie. Apartheid byl kritizován většinou států světa. Od 70. let se Jihoafrická republika potýkala s problémy, zejména proto, že apartheidová politika země vedla státy k zdržení zahraničních investic a uvalení obchodních sankcí. V polovině 80. let ovlivnila JAR řada hospodářských a kulturních bojkotů. Od začátku 90. let začala vláda F. W. de Klerka rušit zákony týkající se apartheidu. Přejít k volební demokracii vyvrcholil vládními volbami v roce 1994 za vedení dlouho vězněného Nelsona Mandely.

K návratu investic došlo až po volbách. Země se potýkala s problémem integrace utlačované většiny do hospodářství. V roce 1996 byl vytvořen plán GEAR (Growth, Employment, and Redistribution), který se zaměřil na privatizaci a odstranění devizových kontrol a položil základ pro budoucí hospodářský pokrok.

Více než 90 % obyvatel žije na jižním pobřeží a východě země. Západ s výjimkou oblasti Kapského města je obydlen jen řídce. Asi dvě třetiny lidí žijí v městských oblastech, ale mnoho z těchto oblastí je neoficiálního charakteru. Jedná se o osady, ve kterých chybí infrastruktura pro dopravu, elektřina, zajištění vody a hygieny. Od 20. století se staly důležitými hlavně městské oblasti Johannesburgu, Durbanu a Kapského Města. Značná část domorodého obyvatelstva je soustředěna v „domovinách“ na severu a východu země. Tato území byla po prosazení bělošského obyvatelstva v 19. století domorodcům přenechána. Miliony jich ale byly násilně přemístěny z měst a bělochy vlastněných farem. Barevné obyvatelstvo je soustředěné na západě země.

Jihoafrická republika má rozsáhlé nerostné bohatství, je největší producent zlata, platiny a chromu na světě. V zemi se nalézá zlato a diamanty, železná ruda, platina, mangan, chrom, měď nebo stříbro. Dalším důležitým produktem je uhlí. Jde především na export pro východní Asii a Evropu a na výrobu elektřiny. Nenachází se zde žádná využitelná ložiska ropy, ale při jižním pobřeží se nalézá zemní plyn. I když výroba více přispívá do HDP a zaměstnává víc lidí, těžba setrvává v jádru hospodářství země (Lowe et al., 2020).

Sektory se v roce 2017 na tvorbě HDP podílely následovně: služby 67,5 %, průmysl 29,7 % a zemědělství 2,8 %. HDP JAR za rok 2017 činil necelých 350 miliard USD (CIA The World Factbook, 2020).

Potraviny jsou z velké části vyváženy a zemědělství, zejména jako zaměstnavatel (půda a vodní zdroje jsou obecně špatné), velkou částí přispívá do domácí ekonomiky. Hlavní pěstované plodiny jsou kukuřice, pšenice, cukrová třtina a podzemnice olejná. Důležitý je chov ovcí, prasat, skotu a koz. K hlavním výrobním odvětvím patří zpracování potravin, výroba textilu a chemikálií. Vyváží se především drahé i obecné kovy, zemědělské produkty, vojenské vybavení. Dovoz zahrnuje chemické látky a produkty a vozidla.

V dnešní době má země relativně stabilní hospodářství, kterému pomáhá velké nerostné bohatství a rozvinutá infrastruktura. Přesto JAR čelí řadě problémů. Roste míra kriminality, země se potýká s pandemií AIDS. Na počátku tisíciletí byla porodnost na světovém průměru, avšak úmrtnost (z velké části kvůli AIDS) byla v zemi vykazována přibližně dvakrát vyšší než světový průměr (Lowe et al., 2020). Problémem zůstává vysoká nezaměstnanost (cca 27 %), chudoba a velké sociální rozdíly.

1.8 Společné a rozdílné znaky států BRICS

Primárním pojícím znakem pro vytvoření pojmu BRIC byl fakt, že se podle analýzy vytvořené Jimem O’Neillem (2001) jedná o ekonomiky, které by měly do roku 2050 ekonomicky předstihnout skupinu nejvyspělejších světových ekonomik G7. Do fyzické roviny pak myšlenka O’Neillem předložené skupiny zemí přešla uskutečněním prvního summitu (ve čtyřčlenném složení BRIC) v roce 2009 v Jekatěrinburgu.

Jak i sám autor myšlenky BRICS v analýze podotkl, státy se liší v mnoha oblastech. Při pohledu na charakteristiku jednotlivých zemí je patrné, že existují rozdíly mezi zeměmi v ekonomické, geografické, politické, demografické i sociální rovině. Lze ale říci, že je spojuje ochota a vůle spolupracovat a snaha společně zvýšit svůj podíl na fungování a změnách světového uspořádání, kterého by jako samostatní aktéři hůře dosáhli.

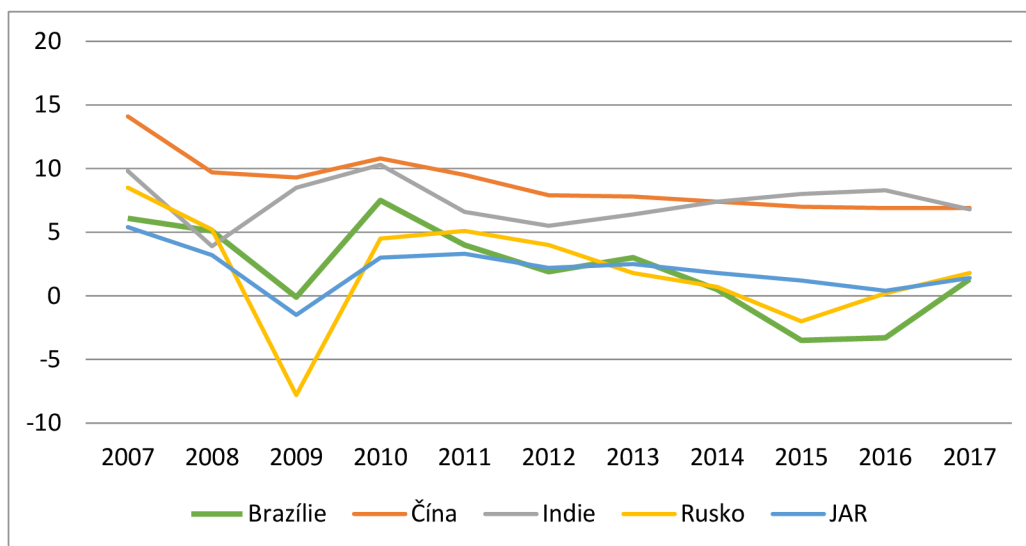
Dle Mezinárodního měnového fondu se dají z pohledu rozvinutosti státy BRICS zařadit do kategorie „emerging markets“. Oficiální definice neexistuje, ale ve zkratce se jedná se o rychle se rozvíjející ekonomiky, které jsou v procesu přerodu na vyspělé ekonomiky. U ekonomik, které nejsou považovány za vyspělé, se zkoumá velikost ekonomiky země, obyvatelstvo, zahraniční dluh, úroveň příjmů a podíl na světovém obchodu. Z těchto ukazatelů se pak odvozuje skóre, které určuje zařazení do této skupiny ekonomik (Dutttagupta a Pazarbasioğlu, 2021).

Jedná se o významné aktéry ve svých regionech. Jsou součástí řady regionálních i mezinárodních uskupení (např. Brazílie: Společný trh jihu (MERCOSUR), Indie: Sdružení pro regionální spolupráci v jižní Asii (SAARC/SAFTA), Rusko a Čína: Asijsko-tichomořská hospodářská spolupráce (APEC), JAR: Jihoafrická celní unie (SACU). S výjimkou Jihoafrické republiky se všechny státy řadí na přední světové příčky v rozloze i počtu obyvatel. Společně pak zabírají téměř 30 % celkové plochy světa (rozprostírají se na 4 kontinentech) a přes 40 % světové populace (BRICS India 2021, 2021).

Dalším aspektem použitým k porovnání zemí BRICS je index vnímání korupce. Korupce je problém, který má dopad na společnost, hospodářství i politickou situaci. Organizace Transparency International, která index každý rok sestavuje, definuje korupci jako „*the abuse of entrusted power for private gain*“, tedy zneužívání veřejné pravomoci k osobnímu

zisku (Transparency International, 2021). Organizace používá pro 180 států škálu od 0-100, kde 0 je nejvyšší korupci, 100 pak nejnižší. Za rok 2017 byly indexy následovné: Brazílie: skóre 37/100 (96. místo), Rusko: skóre 29/100 (135. místo), Indie: skóre 40/100 (81. místo), Čína: skóre 41/100 (77. místo), Jihoafrická republika: skóre 43/100 (71. místo) (Transparency International, 2018). Kromě Ruska a Brazílie dosahují země podobných skóre a drží se kolem poloviny žebříčku. Rusko se ke konci žebříčku řadí dlouhodobě a korupce je ve společnosti hluboce zakořeněná a dá se říci obecně přijímána. Brazílii trápí korupční prezidentské skandály.

Následující část je zaměřená na prozkoumání 5 vybraných ekonomických ukazatelů zemí BRICS mezi lety 2007 až 2017 s cílem najít jejich další společné či rozdílné znaky. Další ukazatele přispívající k ucelení obrázku o uskupení BRICS jsou pak v poslední kapitole.

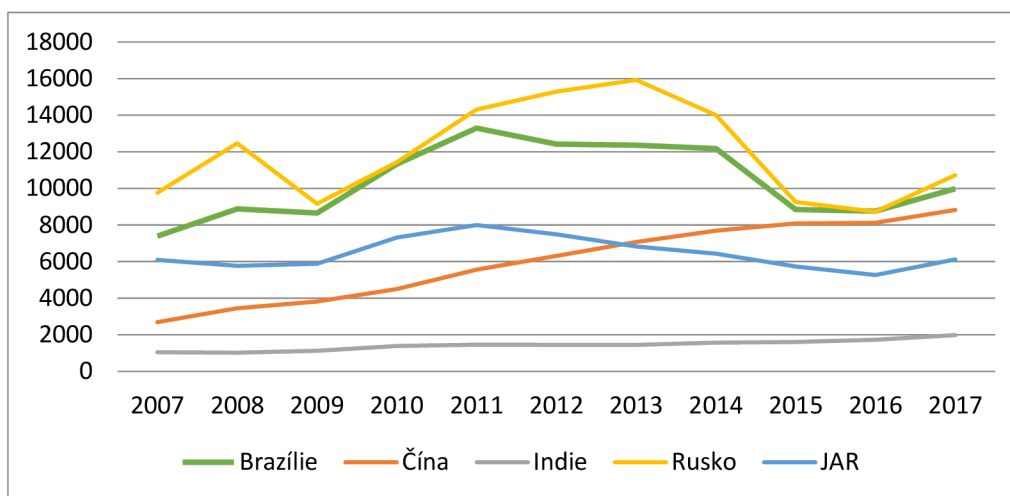

Obrázek 1 Míra růstu HDP v letech 2007-2017 (v %)

Zdroj: IMF (2021), vlastní zpracování

Na prvním grafu (viz Obr. 1) je zobrazena míra růstu HDP. V roce 2009 byl vývoj značně poznamenán hospodářskou krizí. Na první pohled je patrné, že nejvíce postiženou zemí bylo Rusko. Jeho tempo růstu pokleslo až na téměř -8 %. Stejně tak Brazílie i Jihoafrická republika se propadly lehce pod nulovou hodnotu. Země se rychle vzpamatovaly a v následujícím roce se dostaly zpět k podobným hodnotám jako před krizí. V dalších letech se pak ale začala tempa růstu postupně snižovat, Brazílie a Rusko se v roce 2015 zase dostaly do záporných čísel (-3,5 % a -2 %), JAR se v roce 2016 držela na nulovém tempu růstu HDP. Zvýšení tempa bylo dosaženo až po roce 2016. Čína a Indie

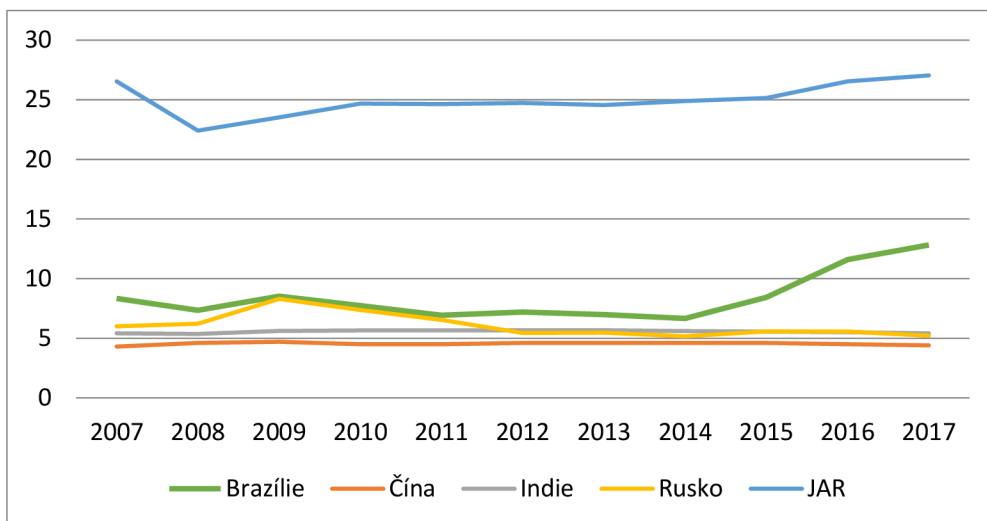
zaznamenaly během hospodářské krize jen mírné poklesy růstu HDP, další rok pak jejich tempa růstu přesáhla 10 %. Ve sledovaném období lze vidět, že čínský růst poklesl na polovinu své výchozí hodnoty a dosáhl stejného růstu jako Indie.

Obrázek 2 HDP/obyvatele v letech 2007-2017 (v USD, běžné ceny)

Zdroj: IMF (2021), vlastní zpracování

Zemí, která se vymyká ostatním ve vývoji HDP na obyvatele, je Indie. Z grafu (viz Obr. 2) vyplývá, že za sledované období země dosáhla jen velmi mírného nárůstu. Čína nepřetržitě stoupá, zatímco HDP Jihoafrické republiky lehce vzrostlo a v roce 2011 začalo klesat. Nejvyšší HDP na obyvatele má Rusko, na druhé příčce je Brazílie. Po několikaletém významném růstu po roce 2009 (v případě Ruska až na 16 000 USD, v případě Brazílie na 13 000 USD) přišel v roce 2015 pokles na původní hodnoty před nárůstem HDP na obyvatele v roce 2009. Je důležité poukázat na to, jak moc se liší velikost ekonomiky a životní úroveň obyvatel. Čína, která je tahounem skupiny BRICS, je na předposlední příčce co se týče HDP/obyvatele. Je však vidět, že Rusko i Brazílii během let vytrvale dohání. Hůře je na tom Indie, jejíž HDP na obyvatele stoupá jen velmi pomalu.

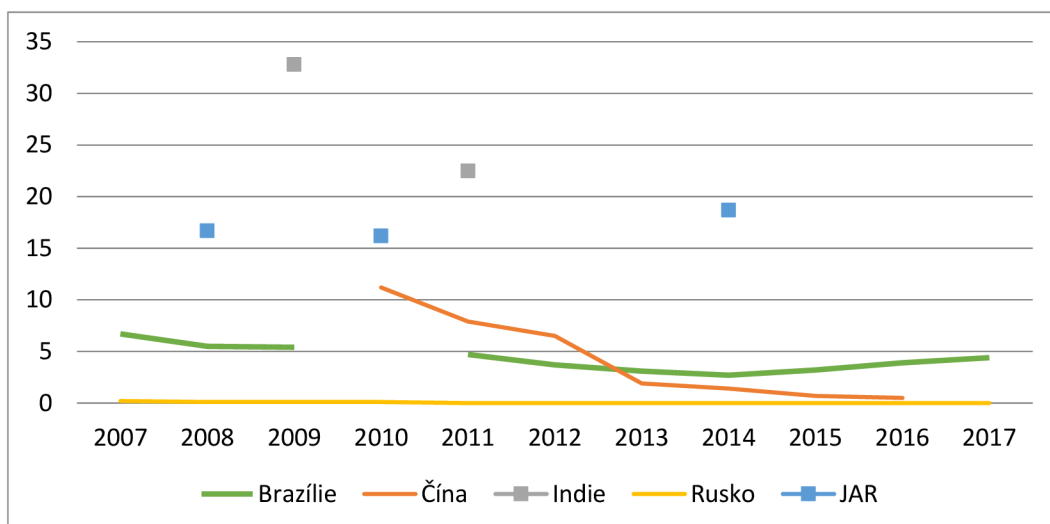

Obrázek 3 Míra nezaměstnanosti v letech 2007-2017 (v %)

Zdroj: The World Bank (2021), vlastní zpracování

Na grafu (viz Obr. 3) je vidět, že Čína, Indie i Rusko si v letech 2007-2017 víceméně držely podobnou míru nezaměstnanosti pod 10 %. Nárůst nezaměstnanosti Brazílie po roce 2015 souvisí s recesí a poklesem míry tempa HDP, jak je patrné z prvního grafu (Obrázek 1).

Nejvíce se vymyká Jihoafrická republika. Jak už bylo řečeno v předchozí kapitole, vysoká nezaměstnanost je jedním z dlouholetých problémů Jihoafrické republiky a dlouhodobě se pohybuje kolem 25 %.

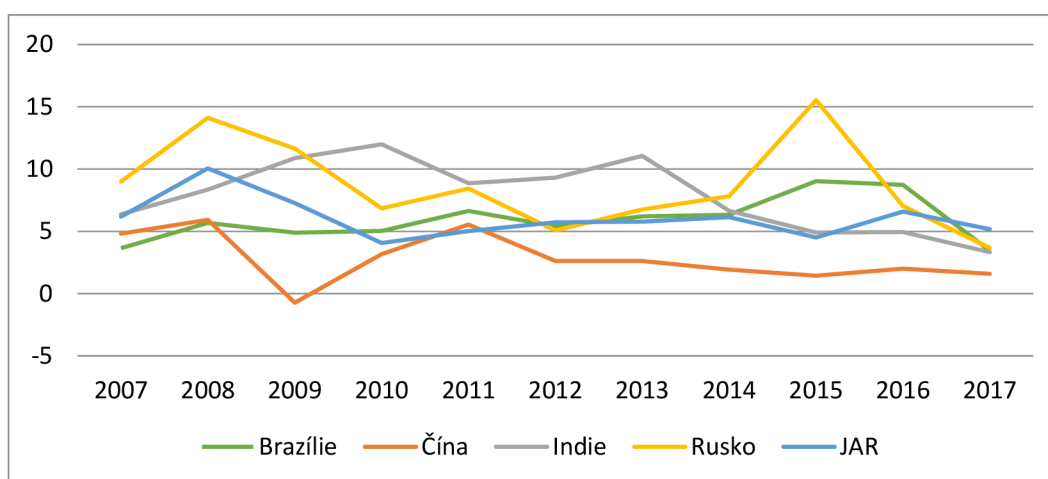

Obrázek 4 Obyvatelstvo s příjmem menším než 1,90 USD/den v letech 2007-2017 (v %)

Zdroj: The World Bank (2021), vlastní zpracování; u zemí nebyla dostupná data ve všech sledovaných rocích

Jedním z ukazatelů, které se používají pro vyjádření chudoby, je procentuální podíl obyvatelstva s příjmem menším než 1,90 USD/den na populaci státu (viz Obr. 4). Bohužel data ze Světové banky nejsou úplná a některé roční údaje zcela chybí. Přesto i tak lze pozorovat, že u téměř všech států BRICS došlo ke snížení. Nejnižší podíl patří Rusku, které se dlouhodobě pohybuje téměř na 0 %. Nejvyšší míru chudoby, skoro 33 %, dosahuje Indie. I přes nedostatek dat je možné vidět, že se míra významně snížila.

Pokud bychom porovnali růst tempa HDP a míru chudoby, lze vidět určitou spojitost. Například v případě Číny došlo s vysokým tempem k významnému snížení chudoby. V případě Brazílie zase poklesl růst v roce 2014 do záporné hodnoty, ve stejném roce začala míra chudoby lehce stoupat. Dalo by se tedy říci, že ekonomický růst má na chudobu určitý vliv.

Obrázek 5 Míra inflace v letech 2007-2017 (v %)

Zdroj: The World Bank (2021), vlastní zpracování

Graf č. 5 (viz Obr. 5) zachycuje vývoj míry inflace. Nejnižší úroveň inflace ze zemí BRICS dosahovala Čína. V roce 2009 míra inflace klesla na -0,7 %. Jak je ale zřejmé z prvního grafu (Obrázek 1) deflace neměla na tempo růstu Číny velký vliv, růst byl stále nejvyšší ze všech ekonomik BRICS. Od roku 2012 se pak míra inflace ustálila. Nejvyšších hodnot dosahovalo především Rusko, v roce 2015 se vývoj přiblížil k 15 %, v roce 2018 je pak překonal. Podíl na tom měly šoky z klesajících cen ropy a z ruských protisankcí na dovoz potravin. Výrazného zvýšení míry inflace dosáhla i Indie, ve dvou případech (roky 2010 a 2013) přesáhla míra inflace 10 %. Oběma zemím se podařilo v roce 2017 významně míru inflace snížit, až pod 5 %. Míra inflace Brazílie se většinu vytyčeného

období pohybovala okolo 5-6 %, v letech 2015-2016 se přiblížila k 9 %, ale následující rok se ji podařilo vrátit k hodnotám před nárůstem.

Z tohoto krátkého srovnání se nejhůře jeví Jihoafrická republika. Postihuje ji jak vysoká míra chudoby a nezaměstnanosti, tak i nižší HDP na obyvatele oproti ostatním zemím skupiny BRICS. Naopak nejlepších výsledků ve sledovaném období dosahuje Čína. I když míra růstu HDP v měřeném období lehce klesala, držela se stále nad ostatními státy BRICS a dokázala odolat krizi v roce 2009. Její HDP na obyvatele bez větších výkyvů stabilně roste. Míra nezaměstnanosti zůstává dlouhodobě nízká a u ukazatele chudoby došlo k poklesu. Taktéž míra inflace se ke konci období celkem stabilizovala.

Jak je vidět z grafů, u každého hodnoceného ukazatele se nachází některé země BRICS, které se v daných aspektech podobají a mají stejné vývojové tendence. Na druhou stranu ale každá země zaujímá různé postoje, zájmy a způsoby hospodářské politiky, a to vše se promítá do jejich vývoje. Už z toho důvodu, že země BRICS představují více jak 3 miliardy obyvatel, lze jen těžko předpokládat, že by neměly svá specifika.

2. Tradiční vyspělé ekonomiky

Přirozená hospodářská centra vznikala kolem ekonomik s nejlepšími výchozími podmínkami. V minulosti byla po dlouhou dobu takovým centrem Velká Británie, od konce 19. století pak i Spojené státy americké. Tzv. triáda se začala tvořit až po druhé světové válce. Vznikl polycentrický systém, kam kromě Spojených států amerických (severoamerické centrum) patří i Evropská unie (evropské centrum) a Japonsko (východoasijské centrum).

Další kapitoly shrnují poválečný vývoj jednotlivých klíčových zemí každého z center, s výjimkou v podobě Evropské unie, u které se jedná o hospodářskou integraci a která bude brána jako celek.

2.1 Spojené státy americké

Na rozdíl od Evropy a Japonska nebyla ekonomika USA postižena druhou světovou válkou a vévodila světovému hospodářství. Zároveň se podílela na jeho utváření, ať už podporou Brettonwoodského měnového systému, ve kterém byl americký dolar navázán na zlato a ostatní měny na dolar, nebo uskutečněním Marshallova plánu na obnovu Evropy. Poválečný rozvoj byl podnícen investicemi do infrastruktury a výroby. Napomohly také domácnosti, které realizovaly během války odložené poptávky, a rostoucí export, z části podporovaný hospodářskou pomocí, kterou Spojené státy uskutečňovaly. Až jedna třetina světového HDP byla produkována v USA a 50. a 60. léta bývají označována jako zlatý věk (Žídek, 2007).

Cílem bylo udržení ekonomického růstu a zachování dominantního postavení, které bylo ohroženo po válce rychle se zotavujícími zeměmi západní Evropy a Japonskem. V 70. letech se růst zpomalil. Ropné krize v letech 1973 a 1979 pro ekonomiku představovaly šok. Na druhou stranu ale měly USA výhodu v podobě vyšší vybavenosti surovinami než jiné ekonomiky (Cihelková et al., 2009).

Objevuje se jev stagflace, který je charakteristický stagnací tempa růstu hrubého domácího produktu a rostoucí inflací. 80. léta se nesla v duchu myšlenek tzv. reaganomiky, politiky,

kteřou zastával tehdejší prezident Ronad Reagan. Principem byla liberalizace ekonomiky a snížení regulace ze strany státu. Týkalo se to např. oblastí dopravy, telekomunikací, energetiky, bankovníctví. Změny se projevíly ve významném snížení inflace pod 4 %.

Po krátké stagnaci na začátku 90. let zaznamenala ekonomika Spojených států dlouhou konjunkturu. Došlo k poklesu nezaměstnanosti, inflace nepřesáhla 3 %. Rostla produktivita práce i životní úroveň, byly zaváděny moderní informační technologie. Tomuto období je přezdíváno „Nová ekonomika“. Na začátku nového tisíciletí poznamenaly tento boom krach na akciovém trhu internetových firem (tzv. dot.com krize) a teroristické útoky 11. září 2001. V roce 2004 se objevily známky obnovy růstu.

Zásadním rokem byl rok 2008, kdy Spojené státy byly zasaženy velkou ekonomickou krizí. Ta byla vyvolána hypoteční krizí v roce 2007 a následnou finanční krizí. Došlo ke krachu velkých bank i firem a zvýšení nezaměstnanosti (Kunešová et al., 2014). Za prezidenta Obamy byl v roce 2009 schválen Americký plán obnovy a reinvestování, výdaje přesáhly 831 miliard USD. Od září roku 2009 je čtvrtletní růst HDP v každém roce kladný a Spojené státy zažívaly více než desetiroční ekonomický růst (Jones, 2020).

2.2 Japonsko

Japonsko bylo značně poznamenáno válkou, přišlo v ní o čtvrtinu výrobního zařízení a ztratilo v podstatě všechny zahraniční investice. Výrobní zařízení spolu s technologiemi a know-how dováželo ze zahraničí. Zavádění nové technologie se odrazilo ve značném technickém pokroku a v růstu produktivity práce. Snížení výdajů na armádu poskytlo finanční prostředky a pracovní sílu, které mohly být použity v nových průmyslových odvětvích. Vliv na hospodářství mělo i propojení prvků řízení západního stylu (v moderním sektoru) a tradičních praktik a technologie (v tradičním sektoru), tzv. duální struktura. V 60. letech dosáhl ekonomický růst vrcholu, okolo 10 %, v dalších letech postupně klesal (Kunešová et al., 2014).

Stejně jako další státy, i Japonsko bylo v 70. letech ovlivněno ropnými krizemi, v jejichž důsledku se přeorientovalo od výrob náročných na suroviny, např. ocelářství, k odvětvím

náročným na výzkum a technologie, např. elektrotechnice. Zároveň byly zaváděny úspornější nové technologie (Žídek, 2007).

V 80. letech růst zvolnil, společně s mírou nezaměstnanosti se držel kolem 2,5 %. Se změnou životního stylu Japonců ve více konzumní a zvýšenou spotřebou domácností se hospodářská politika přeorientovala na domácí poptávku (Kunešová et al., 2014). Ekonomický rozvoj 2. poloviny 80. let byl poznamenán krachem japonské burzy po splasknutí spekulativní bubliny na trhu s nemovitostmi a akciemi (Žídek, 2007).

Devadesátá léta se nesla ve znamení stagnace a střídání období krize a mírných zlepšení (Kunešová et al., 2014). Po zhroucení trhů byly finanční instituce zasaženy výrazným klesáním cen akcií a nemovitostí a špatnými úvěry, částečně spojenými se snahou vlády udržet bankrotující firmy nad vodou. Pro Japonsko byl typický vysoký stupeň byrokracie a její silná provázanost s podniky a bankami. Podíl na problémech měl i neefektivní obchodní model firem s nadbytkem kapacit, pracovní síly a dluhů (Abe, 2010). Vláda se snažila podpořit domácí poptávku a spotřebu. Opakovaný deficit státního rozpočtu při fiskální expanzi vedl k rychlému nárůstu státního dluhu.

Po krátkém oživení došlo zase ke stagnaci. I přes vyhlášení reformy nazývané „Velký třesk“, která si kladla za cíl dosáhnout ekonomického růstu kolem 2 %, vyřešit krizi bankovního sektoru, stabilizovat finanční trh a snížit daňovou zátěž, spadla ekonomika do recese (Kunešová et al., 2014).

Špatné výsledky hospodářství Japonska pokračovaly i v novém tisíciletí. Zlepšení nadešlo v roce 2003. Vláda do ozdravení bankovního sektoru dala několik bilionů jenů. Ke zlepšení přispěla i privatizace Japan Post Office, největší bankovní instituce na světě (Žídek, 2007). Expanze pokračovala do roku 2008, kdy Japonsko poznamenala globální krize. V návaznosti na krach banky Lehman Brothers rychle poklesly ceny akcií, také došlo ke značnému propadu exportu a zvýšení nezaměstnanosti. Od roku 2010 se ale začala ekonomika zase oživovat, byla přijata tzv. Nová růstová strategie, zaměřená na posílení ekonomiky v různých oblastech, např. v cestovním ruchu, technologiích a vědě, finančním sektoru a dalších. Ránu zemi zasadily zemětřesení a následná havárie jaderné elektrárny ve Fukušimě v roce 2011 s ničivým rozsahem odhadovaným na 190-300 mld. USD. Poklesla energetická samostatnost Japonska, které tak muselo paliva dovážet a stalo

se jedním z největších světových dovozců. Od roku 2013 se začala prosazovat tzv. abenomika (podle premiéra Šinzó Abe), jejímž cílem bylo ukončit neustávající deflaci. Hlavní tři oblasti, jak toho dosáhnout, byly podpora domácích investic, velké fiskální výdaje a monetární uvolňování (Kunešová et al., 2014).

2.3 Evropská unie

Primárním poválečným cílem evropských zemí byla obnova ekonomiky. Kvůli nedostatku financí k obnově většina západoevropských zemí přistoupila k uzavření dohod o půjčkách se Spojenými státy, které se staly hlavní ekonomikou světa. Idea integrace byla v Evropě přítomná už před válkou, ale právě po válce se zdála jako jedno z východisek, které by zmírnilo poválečnou společenskou situaci i přispělo ke konkurenceschopnosti právě proti dominantním Spojeným státům americkým. V roce 1951 bylo Pařížskou smlouvou založeno Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), jehož cílem byl společný trh uhlí a oceli. Smlouva byla podepsána šesticí zemí – Francií, Itálií, Německem, Belgií, Nizozemskem a Lucemburskem (Kunešová et al., 2014).

Snaha těchto zemí o větší integraci vedla k podpisu Římských smluv v roce 1957, kdy vzniklo Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) a Evropské hospodářské společenství (EHS). Smlouvy si kladly za cíl odstranit omezení v obchodu mezi státy a v pohybu osob, služeb a kapitálu, v obchodu mezi státy a vůči třetím zemím zavést společné clo (Židek, 2007).

Jako protiváha k EHS vzniklo v roce 1960 Evropské sdružení volného obchodu (ESVO), s cílem vytvoření pásma volného obchodu. Sdružení bylo založeno Velkou Británií, Norskem, Dánskem, Rakouskem, Portugalskem, Švýcarskem a Švédskem. V roce 1965 byla podepsána tzv. Slučovací smlouva, kdy pro Evropské společenství uhlí a oceli (ESUO), Evropské společenství pro atomovou energii (Euratom) a Evropské hospodářské společenství (EHS) byly založeny společné orgány a vznikla Evropská společenství (ES). ES se vyznačovala právní subjektivitou a nadnárodním charakterem, kdy členské země na ES delegují část své suverenity (Kunešová et al., 2014).

V roce 1973 došlo k rozšíření ES o Irsko, Velkou Británii a Dánsko. V 80. letech pak o Řecko, Španělsko a Portugalsko. V roce 1985 byla členskými státy podepsána Schengenská dohoda, podle níž mělo dojít ke zrušení kontrol na vnitřních hranicích (Kunešová et al., 2014). V roce 1987 vyšel v platnost Jednotný evropský akt (podepsaný v roce 1986), ve kterém se země zavázaly k vytvoření jednotného vnitřního trhu do konce roku 1992.

V roce 1992 pak byla podepsána Maastrichtská smlouva o Evropské unii s platností od 1993. Hlavním jejím východiskem bylo vytvoření měnové unie do roku 1999 (Židek, 2007). Vzniklá Evropská unie se opírala o 3 pilíře spolupráce – ekonomickou oblast, zahraničněpolitickou a bezpečnostní oblast a soudní oblast. V dalších letech proběhly novelizace dalšími smlouvami. Od roku 1990 se začala budovat hospodářská a měnová unie. Země společně sladily hospodářské politiky, vytvořily společnou měnovou politiku a jednotnou měnu euro. I když v hospodářské unii jsou zahrnuty všechny členské státy, euro přijaly zatím jen některé. V dalších letech došlo k dalším rozšířením EU až na 28 zemí v roce 2013 (Kunešová et al., 2014).

3. Mezinárodní obchod

Poslední kapitola se věnuje pojmu obchod, zahraniční obchod a mezinárodní obchod. Následuje porovnání vybraných ukazatelů zemí BRICS a 3 vybraných ekonomik, a to Spojených států amerických, Japonska a Evropské unie. Zřetel bude také brán na postavení zemí BRICS mezi sebou.

3.1 Obchod

Obchod jako směna je v lidské společnosti přítomný odjakživa a dotýká se každého. Lze se na něj dívat podle různých hledisek, čemuž jsou přizpůsobeny i různé definice. Obecně lze říci, že se jedná o „*specifickou ekonomickou činnost, jejímž prostřednictvím se uskutečňuje prodej a koupě zboží a poskytnutých služeb za určitou protihodnotu*“ (Záboj, 2006).

Objevují se především dvě pojetí obchodu, a to obchod jako činnost a obchod jako instituce. První pojetí je definováno jako směna zboží a služeb za ekvivalent (peníze) či za jiné zboží a služby (barter). Institucionální pojetí zahrnuje subjekty (podniky), které realizují obchodní operace a mají zprostředkovatelský vztah mezi výrobcí a spotřebiteli. Spojením obou pojetí je pak národohospodářský pohled, kde je obchod ekonomickým odvětvím (Štěrbová, 2013).

3.2 Zahraniční obchod, mezinárodní obchod

Štěrbová (2013, s. 15) k zahraničnímu obchodu udává, že ho „*lze definovat jako obchod jedné národní ekonomiky se svým okolím, tj. s jednou či více jinými národními ekonomikami, příp. také jako obchod jednoho státu s jinými státy, shodují-li se jejich hranice s hranicemi ekonomik*.“ Zahraniční obchod nabývá různých forem, hlavní jsou ale dovoz a vývoz.

Dovoz: přechod zboží a služeb ze zahraničí do domácí ekonomiky (prodej nerezidenta rezidentovi), příp. přes hranice státu ze zahraničí

Vývoz: přechod zboží a služeb z domácí ekonomiky do zahraničí (prodej rezidenta prezidentovi), příp. přes hranice státu do zahraničí

(Štěrbová et al., 2013)

Záboj (2006) mezi důvody pro obchod mezi státy zahrnuje zisk produktů, které v dané zemi nelze vyrobit či je jejich výroba moc drahá, zlepšení obchodních vztahů či zpestření v daném státě dostupného zboží.

Pojem mezinárodní obchod není úplně přesně vymezen. Kubišta (1999, s. 12) k mezinárodnímu obchodu dodává, že se jedná především o „*směnu reprodukovatelných statků jedné země s jinými státy.*“ Štěrbová (2013, s. 18) uvádí, že se jedná o „*souhrn zahraničněobchodních aktivit dvou a více národních ekonomik, příp. států, shodují-li se jejich hranice s hranicemi ekonomik.*“ Při statistické práci se pracuje především se státy, integračními seskupeními a regiony a kontinenty.

Z hlediska států jsou dvě pojetí, s jakými k mezinárodnímu obchodu přistupují. Jde o aktivní a pasivní přístup.

Při pasivním přístupu je úlohou mezinárodního obchodu zajistit dovoz potravin, surovin a dalších statků, které v dané zemi schází. V obchodní politice státu se projevuje jako protekcionismus, při kterém je snaha o ochranu domácího prostředí. Stát k tomu využívá tarifní (např. cla) a netarifní nástroje (např. normy, množstevní omezení...) (Kunešová et al., 2014).

Aktivní přístup bere export jako klíčový pro hospodářský růst a zaměřuje se na něj. Při tomto přístupu stát zastává postoj liberalismu. Stát se snaží o odstraňování omezení obchodu (např. cel) a překážek pro vývozce, usnadnění dovozu, otevření trhu. Tento přístup je rozšířený více (Kunešová et al., 2014).

3.3 Komparace

Poslední kapitola se věnuje komparaci ekonomických dat zemí BRICS a USA, Japonska a EU. Budou řešeny podíl vývozu na HDP, na světovém exportu, dále pak na světovém obchodu se zbožím a službami. Dalším zaměřením budou hlavní exportní a importní partneři jednotlivých zemí a komoditní struktura. Poté budou srovnány základní

ekonomické ukazatele zemí BRICS a 3 vybraných států, a to tempo růstu HDP, HDP/obyv., míra inflace a míra nezaměstnanosti.

Jako mezní roky jsou brány 2007 a 2017. U některých ukazatelů budou pro větší přehlednost porovnávány pouze tyto dva roky.

3.3.1 Podíl vývozu na HDP, na světovém exportu, podíl zemí na mezinárodním obchodu se zbožím a službami

Tab. 1 Podíl vývozu na HDP (%)

Země	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Brazílie	13,3	13,5	10,9	10,9	11,6	11,9	11,7	11,0	12,9	12,5	12,5
Rusko	30,2	31,3	27,9	29,2	28,1	26,9	25,8	27,1	28,7	25,9	26,1
Indie	20,8	24,1	20,4	22,4	24,5	24,5	25,4	23,0	19,8	19,2	18,8
Čína	35,4	32,6	24,7	27,2	26,6	25,5	24,6	23,5	21,4	19,6	19,7
JAR	31,2	35,6	27,9	28,6	30,5	29,7	31,0	31,5	30,2	30,6	29,6
EU	40,6	41,0	36,2	40,0	42,8	44,2	44,3	44,9	45,7	45,2	46,7
Japonsko	17,5	17,4	12,5	15,0	14,9	14,5	15,9	17,5	17,6	16,3	17,8
USA	11,5	12,5	10,9	12,3	13,5	13,5	13,5	13,5	12,4	11,9	12,2

Zdroj: World Bank (2021), vlastní zpracování

Prvním ukazatelem, který je sledován, je podíl vývozu na HDP (viz Tab. 1). Ten pomáhá zjistit, z jak velké části je HDP exportem tvořen (Mejstřík et al., 2013).

Prvního trendu, kterého je možné si všimnout, je při porovnání roku 2007 a 2017 pokles podílu vývozu na HDP u všech zemí BRICS. Při bližším pohledu je vidět značná kolísavost u každé země uskupení během let.

Podíl u Brazílie nejprve poklesl, poté se pozvolna zvedal, ale celkově byl poměrně stabilní. Hodnota ukazatele dosahovala v roce 2017 12,5 %, tedy jen asi desetiny HDP. Lze tedy říci, že se Brazílie primárně neorientovala na vývoz. Více než dvaapůlnásobně víc se podílel export na HDP v Rusku. Zde je pokles výraznější. Nejméně se vývoz podílel na HDP v roce 2013 od té doby, s výjimkou roku 2016, stoupá. U Indie nejprve podíl výrazně vzrostl, aby následně spadl na svoji původní hodnotu. Následovalo období nárůstu, po roce 2013 začal ukazatel klesat. V Číně, podobně jako v Rusku, v prvním roce tvořil export kolem třetiny HDP a vývoz tak byl pro obě země značně důležitý. Od té doby ale víceméně

klesal a to až jen na necelých 20 %. I Jihoafrická republika se nejdříve pohybovala okolo 30 %. Po výrazném poklesu v roce 2009 se na tuto hodnotu navrátila v roce 2011. Nejvyšší podíl vývozu na HDP byl dosažen v roce 2014. Od tohoto roku jen mírně klesl.

Možné příčiny poklesu lze spatřit v celkovém útlumu globálního růstu. U Číny, která je jedna z primárních exportních destinací a důležitým trhem pro BRICS, došlo k poklesu míry růstu HDP mezi lety 2007 a 2017 na poloviční hodnotu, okolo 7 % (viz Obrázek 1). V Brazílii, Indii i Číně se začala více podílet na HDP spotřeba domácností. Podíl v Brazílii mezi 2013-2017 vzrostl o 4 %, mezi roky 2013 a 2016 vzrostl i u Indie (o přibližně 2 %) a Číny (o cca 3 %) (The Global Economy, 2021). V neposlední řadě na export měly vliv hospodářské krize, např. v roce 2009 či v souvislosti s prezidentským skandálem v Brazílii v roce 2014. Pro Rusko bylo zásadní snížení cen ropy v letech 2014-2016.

U vyspělých ekonomik se podíl exportu zvýšil. Vývoz se na skladbě HDP u EU podílí téměř polovinou. Pokles je vidět v roce světové krize 2009. Od tohoto roku však už jen stoupá a na konci období dosáhl podíl vývozu na HDP téměř 50 %. Dalo by se tedy říci, že je EU značně proexportně orientovaná. Japonský podíl vývozu na HDP měl kolísavou tendenci. Z původní hodnoty okolo 17 % nejprve klesl na 12,5 %, poté s občasnými ani ne procentními výkyvy stoupal na svou nejvyšší hodnotu ve vytyčeném období, 17,8 %. Spojené státy dosahovaly nejmenších hodnot, kolem 12 %, nejvyšší podíl (13,5 %) držely během let 2011 až 2014. Ve skladbě HDP USA představuje vývoz jen malou část.

Tab. 2 Podíl vývozu na světovém exportu (%)

Země	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Brazílie	1,2	1,2	1,2	1,3	1,4	1,3	1,2	1,2	1,2	1,2	1,2
Rusko	2,6	2,9	2,4	2,7	2,9	2,9	2,8	2,7	2,0	1,8	2,0
Indie	1,1	1,1	1,4	1,5	1,7	1,6	1,8	1,7	1,6	1,7	1,7
Čína	8,9	9,0	9,7	10,5	10,6	11,2	11,8	12,5	14,0	13,4	13,0
JAR	0,5	0,5	0,4	0,6	0,6	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5	0,5
EU	34,9	33,5	33,6	30,2	29,5	27,8	31,1	31,4	31,4	32,3	32,1
Japonsko	5,2	4,9	4,7	5,1	4,6	4,4	3,8	3,7	3,8	4,1	4,0
USA	8,4	8,1	8,6	8,5	8,2	8,5	8,4	8,7	9,2	9,2	8,9

Zdroj: Trademap (2019), vlastní zpracování

Dalším ukazatelem, kterého lze využít při posouzení postavení v mezinárodním obchodě, je podíl zemí na světovém exportu (viz Tab. 2). Při pohledu na uskupení BRICS je jednoznačné, že na světovém exportu se nejvíce podílí Čína. Její podíl od roku 2007 do

roku 2015 stabilně rostl, v roce 2015 dosáhl hodnoty 14 %, poté během dvou let o jedno procento klesl. Zdaleka ale převyšoval zbylé země BRICS a jako jediná se tak Čína mohla rovnat Japonsku a USA. Druhou pozici si dlouhodobě udržovalo Rusko. Jeho podíl vývozu na světovém exportu během let kolísal v řádu desetin, průměr během let 2007-2017 činil 2,5 %. Stejně tak kolísal podíl vývozu Indie. V prvních dvou letech zaznamenal hodnotu 1,1 %, poté začal po jedné až dvou destinách každý rok růst, maxima 1,8 % dosáhl v roce 2013, poté se pohybuje okolo hodnoty 1,7 %. Brazílie a Jihoafrická republika si udržovaly po většinu let stálé hodnoty, jejich průměr podílu vývozu na světovém exportu za 2007-2017 činil 1,2 % pro Brazílii a 0,5 % pro JAR.

Pozici hegemonu si stabilně držela Evropská unie. Podílela se na světovém exportu přibližně z jedné třetiny, pouze během let 2011-2012 klesla lehce pod 30 %. USA a Japonsko dosahovaly výrazně nižších, ale stále významných hodnot. Japonsko se na světovém exportu podílelo z triády nejméně. Ve výchozím roce 2007 dosáhl podíl 5.2 %. V dalších dvou letech poklesl pod 5 %. Rok 2010 znamenal návrat podílu na hodnotu před krizí. V dalších letech podíl japonského vývozu na světovém, kromě mírného zvýšení v roce 2016, stále klesal, a to až na 4 % v roce 2017. Hodnoty podílu vývozu na světovém exportu Spojených států v prvních sedmi letech kolísaly kolem 8,3 %. Od roku 2013 podíl stoupal a v letech 2015 a 2016 přesáhl 9 %, aby další rok zase o pár desetin poklesl.

Tab. 3 Pořadí a podíl na světovém vývozu a dovozu zboží v letech 2007 a 2017 (%)

Vývozce	2007		2017		Dovozce	2007		2017	
Extra-EU	1.	16,4	2.	15,2	USA	1.	19,0	1.	16,9
Čína	2.	11,8	1.	16,2	Extra-EU	2.	18,4	2.	14,7
USA	3.	11,3	3.	11,1	Čína	3.	9,0	3.	12,9
Japonsko	4.	6,9	4.	5,0	Japonsko	4.	5,8	4.	4,7
Rusko	7.	3,4	11.	2,5	Rusko	10.	2,1	14.	1,7
Brazílie	16.	1,6	19.	1,6	Indie	12.	2,0	7.	3,1
Indie	18.	1,4	14.	2,1	Brazílie	19.	1,2	20.	1,1
JAR	24.	0,7	25.	0,6	JAR	21.	0,9	23.	0,7
EU, USA, Japonsko		34,6		31,3	EU, USA, Japonsko		43,2		36,3
BRICS		18,9		23,0	BRICS		15,2		19,5
Ostatní země		46,5		45,7	Ostatní země		41,6		44,2
Celkem		100		100	Celkem		100		100

Zdroj: WTO (2008, 2018), vlastní zpracování

Vývoz

Pokud bychom se podrobněji podívali na pořadí ekonomik, co se týče podílu na světovém vývozu zboží (viz Tab. 3), v roce 2007 zaujímaly přední příčky vyspělé ekonomiky spolu s Čínou. Největším vývozcem byla s více než 16% podílem Evropská unie. Následovaly skoro vyrovnané Čína a Spojené státy s více než 11% podílem (11,8 % a 11,3 %). Čtvrté Japonsko tvořilo v roce 2007 světový vývoz zboží z necelých 7 %. I když se procentuálně podíl USA i Japonska mezi roky snížil (v řádu desetin u Spojených států a cca o dvě procenta v případě Japonska), udržely si tyto země stejné příčky jako v roce 2007.

Čína potvrdila svou vedoucí pozici v uskupení a předstihla i Evropskou unii, čímž se stala hlavním světovým vývozcem zboží. V roce 2017 se na světovém vývozu zboží podílela téměř z jedné pětiny. Tyto dvě ekonomiky pak společně zabíraly téměř jednu třetinu světového vývozu zboží. Další ze zemí BRICS, která vylepšila svou pozici je Indie. Ta v roce 2017 zaujímala 14. příčku, oproti 18. v roce 2007. Ostatní státy skupiny si lehce pohoršily, Jihoafrická republika klesla o jednu příčku, Brazílie se v roce 2017 procentuálně podílela na světovém vývozu zboží stejně jako v roce 2007, ale vyneslo jí to horší pořadí ve světě (19.). Rusko v roce 2017 v žebříčku přešlo z první desítky do druhé (11.), jeho podíl se snížil téměř o jedno procento.

Evropská unie, Japonsko a Spojené státy se jako celek podílely na vývozu zboží z jedné třetiny. V roce 2017 ale jejich pozice poklesla a podíl dosáhl hodnoty 31,3 %. Opačný projev byl u uskupení BRICS. Podíl oproti roku 2007 vzrostl o 4 % na hodnotu 23 %. Podíl na tom měla především Čína, která se dostala na první příčku ve vývozu zboží.

Dovoz

Co se týká dovozu (viz Tab. 3), pořadí prvních čtyř vývozců zůstalo stejné i v roce 2017. V čele žebříčku stály Spojené státy, které v roce 2007 zaznamenaly podíl 19 %. V roce 2017 podíl na dovozu zboží poklesl na necelých 17 %. Stejně tak u Evropské unie došlo ke klesnutí podílu, a to o téměř 4 % na hodnotu 14,7 %. Poslední rozvinutá ekonomika, Japonsko, si také zachovala svou 4. příčku. Z 5,8 % (2007) se podíl snížil na 4,7 % (2017).

Čína jako jediná z BRICS zaujímala místo v první desítce. Spolu s Indií u nich pak podíl dovozu vzrostl. U Číny došlo k nárůstu o necelá 3 % (na hodnotu 12,9 % v roce 2017),

u Indie to bylo cca 1 % (z 2 % na 3,1 %). Zbytek zemí BRICS si procentuálně pohoršil. Rusko se z 10. příčky (2,1 %) propadlo na 14. (1,7 %). Podíl Brazílie byl v roce 2017 o jednu desetinu nižší než v roce 2007, dosáhl hodnoty 1,1 %. Jihoafrická republika si pohoršila o dvě příčky (z 21. na 23.).

Pokud se podíváme na celkové hodnoty podílu dovozu na světovém dovozu zboží obou skupin států, znovu se potvrzuje, že došlo ke snížení podílu vybraných vyspělých ekonomik (ze 43, 2 % v roce 2007, na 36,3 % v roce 2017) a zvýšení podílu u zemí BRICS. U uskupení BRICS se zvýšil podíl na téměř jednu pětinu světového dovozu zboží, v roce 2007 byl podíl zemí 15,2 %, v roce 2017 pak necelých 20 %.

Tab. 4 Pořadí a podíl na světovém vývozu a dovozu služeb v letech 2007 a 2017 (%)

Vývozce	2007		2017		Dovozce	2007		2017	
	1.	27,7	1.	25,2		1.	24,0	1.	20,4
Extra-EU	1.	27,7	1.	25,2	Extra-EU	1.	24,0	1.	20,4
USA	2.	18,9	2.	19,0	USA	2.	14,8	2.	13,2
Japonsko	3.	5,3	5.	4,5	Japonsko	3.	6,6	4.	4,8
Čína	4.	5,1	3.	5,7	Čína	4.	5,7	3.	11,9
Indie	5.	3,7	4.	4,6	Indie	7.	3,4	6.	3,9
Rusko	13.	1,6	14.	1,4	Rusko	9.	2,5	10.	2,2
Brazílie	18.	0,9	22.	0,8	Brazílie	15.	1,5	14.	1,7
JAR	24.	0,5	31.	0,4	JAR	23.	0,7	31.	0,4
EU, USA, Japonsko		51,9		48,7	EU, USA, Japonsko		45,4		38,4
BRICS		11,8		12,9	BRICS		13,8		20,1
Ostatní země		36,3		38,4	Ostatní země		40,8		41,5
Celkem		100		100	Celkem		100		100

Zdroj: WTO (2008, 2018), vlastní zpracování

Vývoz

Čína, která se stala předním vývozcem zboží, však zaostává za vyspělými státy, co se týče vývozu služeb (viz Tab. 4). V této skupině stále drží přední příčky Evropská unie a Spojené státy americké. V obou letech se EU podílela na vývozu z více než jedné čtvrtiny, v roce 2017 podíl o pár procent poklesl. Stejnou příčku, tedy druhou, si zachovaly i USA, jejichž podíl v roce 2017 o desetinu vzrostl na 19 %, jedná se tedy téměř o jednu pětinu světového vývozu služeb. Poslední ze sledovaných vyspělých ekonomik, Japonsko, klesla oproti roku 2007 o necelé procento a umístila se na páté příčce.

Stejně jako v případě vývozu zboží se ze zemí BRICS zvýšil podíl na vývozu služeb pouze u Číny a Indie. V roce 2017 zaujímaly třetí a čtvrtou příčku. Podíl Číny byl o šest desetin větší, podíl Indie vzrostl o téměř 1 %. Zbytek zemí uskupení si pohoršil v řádu jedné až dvou desetin. Rusko pokleslo o jednu příčku a bylo tak 14., Brazílie spadla z 18. na 22. a Jihoafrická republika si v roce 2017 zapsala 31. místo oproti 24. v roce 2007.

I když zde není rozdíl tak markantní, jev posílení zemí BRICS a pokles podílu vybraných ekonomik je viditelný. EU, USA a Japonsko se na vývozu služeb podílely z necelých 52 % v roce 2007, v roce 2017 podíl poklesl na necelých 49 %. Naopak u BRICS se zvýšil o jedno procento, a to z 11,8 % (2007) na 12,9 % (2017).

Dovoz

I u dovozu zůstaly první dvě příčky stejné. Nejvíce se na světovém dovozu služeb podílela Evropská unie, v roce 2007 to byla téměř jedna čtvrtina dovozu, v roce 2017 podíl poklesl na necelých 21 %. K poklesu došlo i u Spojených států, které si udržely 2. příčku, v roce 2017 podíl činil 13,2 % oproti 14,8 % v roce 2007.

Na třetí a čtvrté pozici došlo k výměně, 3. Japonsko pokleslo níž a na jeho místo se dostala Čína. Podíl Japonska se snížil oproti 6,6 % v roce 2007 na 4,8 % v roce 2007. Naopak u Číny došlo k významnému zvýšení podílu na dovozu služeb, a to o více než jedenásobek původní hodnoty, z necelých 6 % na téměř 12 % v roce 2017.

V uskupení BRICS si pozici vylepšily už zmíněná Čína, dále pak Indie (v roce 2007 3,4 %, v roce 2017 3,9 %) a Brazílie (1,5 % v roce 2007 a 1,7 % v roce 2017). Naopak Rusko kleslo z 9. místa (2,5 % v roce 2007) na 10. (2,2 % v roce 2017). K poklesu došlo i u JAR, kdy hodnota podílu dosáhla v roce 2007 0,7 % a v roce 2017 0,4 %.

Celkově i zde došlo ke snížení podílu na triádu a zvýšení podílu u BRICS. EU, Japonsko a USA poklesly z podílu 45,4 % v roce 2007 na 38,4 % v roce 2017. BRICS zvýšily svůj podíl o necelých 7 %, z 13,8 % v roce 2007 na 20,1 % v roce 2017, a tím se podílely na světovém dovozu služeb z více než jedné pětiny.

3.3.2 Teritoriální struktura

Tab. 5 Hlavní obchodní partnerské země, vývoz, v letech 2007 a 2017

		2007		2017	
Země		Partner	podíl (%)	Partner	podíl (%)
Brazílie	1.	USA	15,2	Čína	21,6
	2.	Argentina	8,71	USA	12,3
	3.	Čína	6,54	Argentina	7,99
Rusko	1.	Nizozemsko	12,2	Čína	11,7
	2.	Itálie	6,05	Nizozemsko	10,1
	3.	Německo	5,88	Bělorusko	5,3
Indie	1.	USA	13,3	USA	15,5
	2.	SAE	10	SAE	9,58
	3.	Čína	6,29	Hong Kong	4,49
Čína	1.	USA	19,9	USA	19,1
	2.	Hong Kong	13,2	Hong Kong	11,2
	3.	Japonsko	8,27	Japonsko	6,11
JAR	1.	USA	9,52	Čína	15,8
	2.	Japonsko	9	USA	6,45
	3.	Německo	6,75	Indie	5,76

		2007		2017	
Země		Partner	podíl (%)	Partner	podíl (%)
USA	1.	Kanada	19,6	Kanada	16,8
	2.	Mexiko	11,8	Mexiko	15,5
	3.	Japonsko	5,66	Čína	8,77
Japonsko	1.	USA	19,7	USA	18,7
	2.	Čína	14,5	Čína	18,4
	3.	Jižní Korea	7,41	Jižní Korea	7,53
EU	1.	USA	20,28	USA	19,75
	2.	Švýcarsko	7,37	Čína	10,42
	3.	Rusko	6,97	Švýcarsko	7,99

Zdroj: EU - WITS World bank, ostatní země – OEC (The Observatory of Economic Complexity) (2021), vlastní zpracování

V tabulce č. 5 jsou znázorněny 3 nejvýznamnější exportní destinace každé země. Zaměření bude především na změny USA, Japonska, evropských zemí a zemí BRICS jako partnerů.

Při prvním pohledu je vidět, že nejčastějšími exportními partnery jsou Spojené státy, Čína a sousedské země.

Tak je tomu i u Brazílie, kde se na celkovém vývozu v roce 2007 nejvíce podílel vývoz do USA. Čína zaujímala místo třetí hlavní destinace. V roce 2017 se Čína stala největším exportním partnerem Brazílie (její podíl se zvýšil o 15 %), Spojené státy se propadly na druhou příčku. Rusko v roce 2007 nejvíce vyváželo do evropských zemí, v roce 2017 evropské země Nizozemsko a Bělorusko zaujímaly jen druhou a třetí pozici, na první místo se dostala Čína s podílem 11,7 %. U Indie se struktura víceméně neměnila. V roce 2007 i 2017 patřilo místo největšího exportního partnera Spojeným státům, druhá příčka v obou letech patřila Spojeným arabským emirátům. Na třetím místě je rozdíl v Číně (2007) a Hong Kongu (2017). Zastoupení Hongkongu je dané tím, že se jedná reexportní centrum a jeden ze vstupů do Číny (BusinessInfo, 2020). Ani u Číny se pořadí neměnilo, největšími exportními partnery jsou Spojené státy, Hong Kong (z výše uvedeného důvodu) a Japonsko. U Jihoafrické republiky došlo k výraznějším změnám. V roce 2007 JAR vyvážela především do USA, Japonska a Německa. V roce 2017 všechny předstihla Čína s výrazným podílem téměř 16 %. USA spadly na 2. místo a na třetí pozici se dostala Indie.

Hlavní exportní partneři Spojených států zůstali v letech 2007 a 2017 v podstatě stejní, jediná změna byla na třetím místě, kde Čína nahradila Japonsko. U Japonska nedošlo ke změně struktury pouze ke změnám podílů na vývozu. První byly Spojené státy, následovala Čína a třetí destinace patřila Jižní Koreji. Pro vývozy EU byl v obou letech hlavní partner Spojené státy. V roce 2007 pak další dvě místa patřila evropským zemím, které nepatří do EU. V roce 2017 se na druhou příčku dostala Čína, za ní stálo Švýcarsko.

Je patrné, že hlavními exportními destinacemi jsou především Spojené státy a Čína. Navíc Čína své podíly ve vývozech jednotlivých ekonomik navyšuje, a pokud nedosahovala prvních tří příček v roce 2007, většinou se v roce 2017 už dokázala prosadit na hlavní pozice.

Tab. 6 Hlavní obchodní partnerské země, dovoz, v letech 2007 a 2017

Země		2007		2017	
		Partner	podíl (%)	Partner	podíl (%)
Brazílie	1.	USA	17,1	USA	17,8
	2.	Čína	9,08	Čína	17,7

	3.	Argentina	8,7	Německo	6,04
Rusko	1.	Německo	16,4	Čína	18,9
	2.	Čína	11,6	Německo	13,1
	3.	Ukrajina	5,6	Bělorusko	5,64
Indie	1.	Čína	10,3	Čína	16,2
	2.	USA	7	USA	5,76
	3.	Sa. Arábie	6,36	SAE	5,11
Čína	1.	Japonsko	14,7	Jižní Korea	9,87
	2.	Jižní Korea	11,3	Japonsko	9,06
	3.	USA	8,87	USA	9,03
JAR	1.	Německo	11,3	Čína	17,2
	2.	Čína	9,76	Německo	11,7
	3.	USA	6,87	USA	6,05

		2007		2017	
Země		Partner	podíl (%)	Partner	podíl (%)
USA	1.	Kanada	16,8	Čína	20,4
	2.	Čína	14,2	Mexiko	14,4
	3.	Mexiko	11,4	Kanada	13,1
Japonsko	1.	Čína	19,4	Čína	23,8
	2.	USA	11,3	USA	10,6
	3.	Sa. Arábie	5,51	Austrálie	5,8
EU	1.	Čína	15,88	Čína	20,22
	2.	USA	12,05	USA	13,8
	3.	Rusko	9,97	Rusko	7,07

Zdroj: EU - WITS World bank, zbytek zemí – OEC (The Observatory of Economic Complexity) (2021), vlastní zpracování

Další oblastí zkoumání je srovnání hlavních partnerských zemí a jejich podílů na dovozu jednotlivých zemí (viz Tab. 6).

U Brazílie zůstala v letech 2007 a 2017 první dvě místa dovozních partnerů stejná a zaujímaly je Spojené státy a Čína. Čína se ale v roce 2017 na USA téměř dotáhla. Třetí příčka v roce 2007 patřila Argentině, kterou v roce 2017 vystřídalo Německo. Rusko nejvíce dováželo z Německa a Číny, v roce 2017 převládl dovoz z Číny nad německým.

Třetí hlavní zemí byla v roce 2007 Ukrajina a v roce 2017 Bělorusko. Stejně jako u Brazílie patřila u Indie první dvě místa USA a Číně, v tomto případě převládá dovoz z Číny. Na třetí pozici se vystřídaly Saudská Arábie (2007) a Spojené arabské emiráty (2017). Čína dovážela především od svých blízkých sousedů, Japonska a Jižní Koreji. Japonsko převládalo nad Koreou v roce 2007, v roce 2017 si pozice vyměnily, ale podíl na dovozu Číny měly podobný. V obou letech zaujímaly třetí místo USA. I u JAR stály na předních příčkách v roce 2007 a 2017 stejné 3 státy, pouze se obměnil jejich sled. Na první pozici vystřídal v roce 2017 Čína Německo, které tak přešlo na druhou příčku. Třetí pozice zůstala v letech 2007 i 2017 stejná a patřila Spojeným státům.

Pro Spojené státy byl zásadní dovoz od jejich sousedů a z Číny. V roce 2007 patřila první příčka Kanadě, následovala Čína a poté Mexiko. V roce 2017 byly hlavní dovozní destinace Čína, poté Mexiko a Kanada. Japonsko dováželo v první řadě z Číny, poté z USA. Toto pořadí přetrvávalo i v roce 2017. Třetí místo pak v roce 2007 náleželo Saudské Arábii, kterou v roce 2017 nahradila Austrálie. Evropská unie si zachovala stejné pořadí obou lety. Převážil dovoz z Číny, jenž ještě v roce 2017 výrazně vzrostl oproti ostatním dvěma státům, na druhém místě byly Spojené státy, třetí příčka patřila Rusku.

Stejně jako u vývozu hlavními partnery pro dovoz byly Spojené státy a Čína, kdy u Číny výrazně vzrostly podíly na dovozu.

Tab. 7 Vzájemný podíl jednotlivých zemí BRICS na vývozu ostatních zemí uskupení, 2007 a 2017 (%)

		Podíl ve vývozu (%)				
Vývozce ↓	Rok	Brazílie	Rusko	Indie	Čína	JAR
Brazílie	2007	x	2,30	0,62	6,54	1,06
	2017	x	1,34	2,18	21,6	0,7
Rusko	2007	0,39	x	1,02	4,65	0,17
	2017	0,82	x	1,86	11,7	0,096
Indie	2007	1,27	0,7	x	6,29	1,15
	2017	0,98	0,8	x	4,28	1,32
Čína	2007	0,82	1,99	1,85	x	0,62
	2017	1,18	1,75	2,86	x	0,62
JAR	2007	0,74	0,26	3,7	5,28	x
	2017	0,47	0,47	5,76	15,8	x

Zdroj: OEC (The Observatory of Economic Complexity) (2021), vlastní zpracování

Pokud se podrobněji podíváme na vzájemný podíl na vývozu mezi zeměmi BRICS (viz Tab. 7), lze vidět, že ne u všech zemí došlo ke zvýšení podílu na vývozu ostatních států BRICS (viz červené hodnoty). Konkrétně se jedná o vývoz Brazílie do Ruska (z 2,3 % v roce 2007 pokles na 1,34 % v roce 2017) a do JAR (v roce 2007 podíl 1,06 %, v roce 2017 pak 0,7 %), vývoz Ruska do JAR (v roce 2007 0,17 %, v roce 2017 necelá desetina procenta), podíl Brazílie na vývozu Indie (z 1,27 % v roce 2007, na 0,98 % v roce 2017) a podíl Číny na vývozu Indie (2007 hodnota 6,29 %, v roce 2017 pak 4,28 %), poté se také snížil podíl vývozu do Ruska na čínském vývozu (vývoz do Ruska se podílel na celkovém vývozu Číny v roce 2007 z necelých dvou procent, v roce 2017 pak 1,75 %), k poslednímu snížení došlo u podílu vývozu z JAR do Brazílie (podíl činil v roce 2007 0,74 %, v roce 2017 pak 0,47 %).

Tab. 8 Hodnota vývozu mezi zeměmi BRICS, 2007 a 2017 (mld. USD)

		Hodnota vývozu (mld. USD)				
Vývozce ↓	Rok	Brazílie	Rusko	Indie	Čína	JAR
Brazílie	2007	x	3,79	1,02	10,8	1,75
	2017	x	2,97	4,85	47,9	1,55
Rusko	2007	1,28	x	3,38	15,3	0,57
	2017	2,96	x	6,7	42,1	0,35
Indie	2007	2,07	1,13	x	10,2	1,87
	2017	2,94	2,4	x	12,8	3,95
Čína	2007	11	26,5	24,7	x	8,21
	2017	28,2	41,9	68,6	x	14,9
JAR	2007	0,63	0,22	3,14	4,49	x
	2017	0,5	0,5	6,16	16,9	x

Zdroj: OEC (The Observatory of Economic Complexity) (2021), vlastní zpracování

Co se ale týče hodnoty vývozu (viz Tab. 8) došlo ke snížení jen u čtyř případů. U zbylých tří případů procentuální zastoupení sice pokleslo, ale co se týče hodnoty vývozu, došlo k nárůstu.

Mezi případy, kdy došlo k poklesu podílu na vývozu i hodnoty vývozu (červená barva v tabulce), patří vývoz Brazílie do Ruska (hodnota vývozu v roce 2007 byla 3,79 mld. USD, v roce 2017 2,97 mld. USD) a Jihoafrické republiky (v roce 2007 činila hodnota

vývozu 1,75 mld. USD, v roce 2017 1,55 mld. USD). Dalším příkladem je vývoz Ruska do JAR (pokles hodnoty z 0,57 mld. USD v roce 2007 na 1,55 mld. USD v roce 2017). Posledním případem je vývoz Jihoafrické republiky do Brazílie, v roce 2007 hodnota činila 0,63 mld. USD oproti 0,5 mld. USD v roce 2017.

U zbylých poklesů podílu na vývozu dané země se hodnota vývozu zvýšila.

Tab. 9 Vzájemný podíl jednotlivých zemí BRICS na dovozu ostatních zemí uskupení, 2007 a 2017 (%)

Dovozce ↓	Rok	Podíl v dovozu (%)				
		Brazílie	Rusko	Indie	Čína	JAR
Brazílie	2007	x	1,06	1,71	9,08	0,52
	2017	x	1,86	1,84	17,7	0,31
Rusko	2007	1,67	x	0,5	11,6	0,01
	2017	1,34	x	1,08	18,9	0,22
Indie	2007	0,43	1,41	x	10,3	1,31
	2017	1,15	1,58	x	16,2	1,46
Čína	2007	1,53	2,17	1,45	x	0,64
	2017	3,39	2,97	0,91	x	1,19
JAR	2007	2,08	0,67	2,22	9,76	x
	2017	1,79	0,4	4,56	17,2	x

Zdroj: OEC (The Observatory of Economic Complexity) (2021), vlastní zpracování

Co se týká dovozu (viz Tab. 9), zde došlo ke snížení (červená barva) podílu v pěti případech. Podíl dovozu Brazílie z JAR na celkovém dovozu Brazílie poklesl z hodnoty 0,52 % v roce 2007 na 0,31 % v roce 2017. Stejně tak podíl dovozu Ruska z Brazílie klesnul, a to z 1,67 % (2007) na 1,34 % (2017). Indie se podílela na čínském dovozu také méně, v roce 2007 zabírala 1,45 % a v roce 2017 0,91 %. Poslední dva případy jsou u podílů na dovozu do Jihoafrické republiky. První je snížení podílu dovozu z Brazílie z 2 % v roce 2007 na 1,79 % v roce 2017. Druhým případem je podíl dovozu do JAR z Ruska, který činil v roce 2007 0,67 % a v roce 2017 jen 0,4 %.

Z hlediska hodnoty můžeme použít předchozí tabulku (viz Tab. 8), kde budeme brát jako dovozce země na vodorovné ose. V tom případě došlo u 4 poklesů podílu (kromě podílu Indie na čínském dovozu) i k poklesu hodnoty dovozu mezi danými státy.

3.3.3 Komoditní struktura zahraničního obchodu zemí BRICS a EU, USA a Japonska

Následující kapitola se věnuje komoditní struktuře zahraničního obchodu jednotlivých zemí, která je členěna dle Standardní mezinárodní klasifikace zboží, která zboží rozděluje do 10 kategorií, které jsou vypsány níže.

Rozdělení dle SITC (United Nations, 2018):

Skupina

- 0+1 Potraviny a živá zvířata + nápoje a tabák
- 2+4 Suroviny nepoživatelné, bez paliv + živočišné a rostlinné oleje a tuky
- 3 Minerální paliva a maziva
- 5 Chemikálie
- 6 Polotovary a materiály
- 7 Stroje a dopravní prostředky
- 8 Průmyslové spotřební zboží
- 9 Nespecifikováno

Tab. 10 Komoditní struktura vývozu zemí BRICS (mil. USD)

SITC	Brazílie		Rusko		Indie		Čína		JAR	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017
0+1	33 441,2	50 302,2	6 938,3	17 340,6	11 851,1	31 579,7	30 742,8	67 055,6	4 164,6	9 245,1
2+4	29 095,8	63 657,9	14 428,1	18 335,3	10 894,2	11 964,9	9 116,3	15 340,2	7 139,8	14 519,6
3	13 296,9	18 723,1	216 515,4	173 299,6	23 620,3	35 871,1	19 950,9	35 389,1	6 759,0	10 549,7
5	10 655,6	12 021,1	14 684,2	18 746,1	16 363,4	40 916,2	60 314,4	141 230,2	4 340,2	6 382,2
6	27 490,4	25 815,6	54 234,3	51 832,7	43 129,9	79 101,1	219 877,0	370 182,7	26 106,9	21 243,8
7	37 031,6	37 150,8	13 253,6	19 709,1	16 471,2	49 071,2	577 751,4	1 085 568,7	13 411,6	17 614,6
8	5 435,7	4 592,3	2 551,4	4 687,6	20 928,9	43 170,8	296 139,2	542 854,2	1 628,9	2 762,8
9	4 201,6	5 476,3	28 471,6	55 201,1	1 691,7	2 689,5	neuveveno	5 758,9	442,7	5 950,4
celkem	160 648,8	217 739,3	351 076,9	359 152,1	144 950,7	294 364,5	1 213 892,0	2 263 379,6	63 993,7	88 268,2

Zdroj: UN Comtrade (2007, 2017), vlastní zpracování

V případě Brazílie v roce 2007 zabíraly první místo komodity spadající do skupiny 7 (stroje a dopravní prostředky), druhá pozice patřila zboží ze skupiny potraviny a živá zvířata + nápoje a tabák (0+1), třetí bylo zboží klasifikované jako suroviny nepoživatelné a živočišné a rostlinné tuky a oleje (skupina 2+4). V roce 2017 je patrný nárůst skupin 2+4, která se dostala na 1. pozici vývozu, a 0+1, která zabírala 2. místo. Třetí největší část

vývozu Brazílie v roce 2017 byla tvořena zbožím ze skupiny stroje a dopravní prostředky (skupina 7).

U Ruska k žádným velkým změnám, co se týká hlavních vývozních kategorií, nedošlo. Největší zastoupení měla minerální paliva a maziva (skupina 3). Ruské hospodářství je závislé na exportu ropy a zemního plynu. Druhé a třetí místo zabíraly skupina polotovary a materiály (v roce 2007 2., v roce 2017 3.) a nespecifikované zboží (v roce 2007 3., v roce 2017 2.).

Indie v roce 2007 vyvážela především polotovary a materiály (skupina č. 6), dále pak minerální paliva a maziva (3. skupina) a průmyslové spotřební zboží (skupina 8). I v roce 2017 vedla skupina 6 – polotovary a materiály. Do popředí se také dostaly stroje a dopravní prostředky (v roce 2007 byly až čtvrté), třetí příčka stejně jako v roce 2007 patřila průmyslovému spotřebnímu zboží.

U Číny byla komoditní struktura v letech 2007 a 2017 stejná. Nejdůležitější položkou byly stroje a dopravní prostředky (7. skupina). Druhou největší položkou bylo průmyslové spotřební zboží (skupina 8), třetí místo zabíraly polotovary a materiály (skupina 6).

Stejně tak v případě Jihoafrické republiky zůstala v roce 2017 tři první místa stejná. Hlavní vyváženou skupinou byly polotovary a materiály (skupina 6), i když hodnota vývozu této skupiny oproti roku 2007 klesla o cca jednu pětinu. Druhé místo patřilo skupině stroje a dopravní prostředky (skupina 7). Další významnou položkou pak byly nepoživatelné suroviny (bez paliv) + živočišné a rostlinné oleje a tuky (2+4).

Tab. 11 Komoditní struktura vývozu vyspělých ekonomik (mil. USD)

SITC	USA		Japonsko		EU	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017
0+1	73 622,6	110 986,0	neuvedeno	5 730,4	84 480,5	140 366,2
2+4	62 432,3	79 553,9	8 953,4	10 217,1	36 511,3	56 335,0
3	51 957,0	138 909,3	9 279,8	11 377,0	81 771,3	105 187,9
5	154 265,6	206 497,7	65 191,3	71 440,0	256 494,8	381 587,0
6	112 545,6	138 896,5	83 627,9	78 578,2	238 299,0	231 642,2
7	536 839,6	527 378,1	451 951,8	410 697,3	736 720,2	895 081,2
8	126 699,1	158 962,6	52 491,8	55 783,8	181 093,2	250 940,1
9	51 208,1	184 425,0	39 215,0	54 273,4	84 131,7	116 991,6
celkem	1 169 569,9	1 545 609,1	710 711,0	698 097,2	1 699 502,0	2 178 131,2

Zdroj: UN Comtrade (2007, 2017), vlastní zpracování

V případě Spojených států nedošlo na třech hlavních příčkách k velkým změnám. V obou letech na prvním místě stály stroje a dopravní prostředky (skupina 7), na druhém pak chemikálie (skupina 5). Na třetím místě došlo ke změně, v roce 2007 převládalo průmyslové spotřební zboží (skupina 8), v roce 2017 nespecifikované zboží (skupina 9).

Japonsko v obou letech vyváželo především stroje a dopravní prostředky (skupina 7), polotovary a materiály (skupina 6) a chemikálie (skupina 5).

Stejně tak u Evropské unie nedošlo k výrazným změnám, pouze u třetí nejvyváženější skupiny. Na prvním místě se umístily stroje a dopravní prostředky (skupina 7). Druhou největší skupinou byly chemikálie (5). V roce 2007 na třetím místě byly polotovary a materiály (skupina 6), v roce 2017 převažovalo průmyslové spotřební zboží (skupina 8).

Jak je patrné, vybrané vyspělé ekonomiky vyvážejí především komodity ze skupin 5-8, které mají vyšší přidanou hodnotu. Ze zemí BRICS se jim v tomto ohledu přiblížily především Indie a Čína, částečně i Jihoafrická republika.

Tab. 12 Komoditní struktura dovozu zemí BRICS (mil. USD)

SITC	Brazílie		Rusko		Indie		Čína		JAR	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017	2007	2017
0+1	4 712,6	8 743,3	23 887,2	25 037,2	3 986,3	12 469,4	11 499,6	61 445,6	3 372,5	5 656,4
2+4	4 037,6	5 058,0	6 714,8	9 449,8	15 814,1	34 871,8	125 391,7	268 069,4	3 211,3	2 567,3
3	22 319,6	21 550,8	2 527,9	1 925,9	73 234,7	123 103,9	104 930,1	249 617,5	14 847,3	12 248,8
5	22 925,7	37 322,3	20 988,0	32 336,2	20 642,9	49 082,7	107 420,5	192 444,6	7 163,9	10 368,6
6	14 158,2	16 068,8	25 351,9	27 325,7	29 153,2	69 100,9	102 877,3	138 363,1	9 241,4	9 436,9
7	43 999,4	51 410,6	91 671,8	104 082,8	47 887,8	96 804,6	412 640,2	736 861,2	29 795,2	27 796,9
8	7 645,5	10 591,5	17 471,3	26 248,8	8 124,7	18 398,2	87 330,8	130 912,7	6 412,4	7 805,5
9	neuveveno	4,1	11 113,2	1 806,2	19 673,8	40 220,8	neuveveno	66 078,9	5 828,7	7 150,4
celkem	119 798,6	150 749,4	199 726,1	228 212,6	218 517,5	444 052,3	952 090,2	1 843 793,0	79 872,7	83 030,8

Zdroj: UN Comtrade (2007, 2017), vlastní zpracování

Co se týká dovážených komodit, u Brazílie byly tři nejdováženější položky v obou letech stroje a dopravní prostředky (skupina 7), chemikálie (skupina 5) a minerální paliva a maziva (3. skupina).

Také Rusko dováželo především stroje a dopravní prostředky. Dále pak v roce 2007 polotovary a materiály (skupina 6), které v roce 2017 vystřídaly chemikálie (skupina 5). Na třetím místě byly v roce 2007 potraviny a živá zvířata + nápoje a tabák (skupina 0+1), v roce 2017 polotovary a materiály (skupina 6).

Indie v obou letech dovážela především minerální paliva a maziva (skupina 3), stroje a dopravní prostředky (7. skupina) a polotovary a materiály (skupina 6).

U Číny nedošlo na prvních dvou místech ke změně. Největší část dovozu patřila strojům a dopravním prostředkům (skupina 7). Na druhé příčce se umístily nepoživatelné suroviny a živočišné a rostlinné oleje a tuky (skupina 2+4). V roce 2007 byla třetí hlavní dovážená skupina chemikálie (skupina 5), v roce 2017 to byla minerální paliva a maziva (skupina 3).

Co se týče Jihoafrické republiky, nejdováženější položky byly v obou letech stroje a dopravní prostředky (skupina 7) a minerální paliva a maziva (skupina 3). Třetí místo v roce 2007 zaujímaly polotovary a materiály, které byly v roce 2017 nahrazeny pátou skupinou – chemikálie.

Tab. 13 Komoditní struktura dovozu vyspělých ekonomik (mil. USD)

SITC	USA		Japonsko		EU	
	2007	2017	2007	2017	2007	2017
0+1	83 394,7	137 561,4	51 327,1	62 664,1	102 678,6	127 160,1
2+4	32 894,7	43 284,2	49 538,5	43 739,4	87 325,3	89 443,5
3	372 250,5	203 932,4	172 784,8	141 464,1	434 660,8	355 858,0
5	159 162,1	225 050,6	45 521,2	66 979,2	162 153,3	219 952,7
6	238 304,1	267 383,8	60 475,0	58 792,3	252 738,5	227 058,8
7	753 959,5	1 042 078,4	150 711,9	193 292,9	565 927,3	675 003,3
8	307 681,8	385 379,5	79 538,9	92 890,6	262 693,9	307 891,3
9	65 870,7	102 720,1	11 182,3	11 651,8	78 209,5	118 000,2
celkem	2 013 518,1	2 407 390,4	621 079,7	671 474,4	1 946 387,2	2 120 367,9

Zdroj: UN Comtrade (2007, 2017), vlastní zpracování

V případě komoditní struktury dovozu Spojených států, došlo ke změnám na druhém a třetím místě, ale největší zastoupení v dovozu měly v obou letech stroje a dopravní prostředky (skupina 7). V roce 2007 se dále dovážely především chemikálie (skupina 3) a průmyslové spotřební zboží (skupina 8). Osmá skupina se v roce 2017 dostala na druhou příčku, po ní měly třetí největší zastoupení polotovary a materiály (skupina 6).

U Japonska zůstaly na prvních třech místech stejné skupiny, pouze mezi roky došlo k jejich přeskupení. V roce 2007 byly nejdováženější položky následující: minerální paliva a maziva (skupina 3), stroje a dopravní prostředky (7. skupina) a průmyslové spotřební zboží. V roce 2017 se na první příčku dostaly stroje a dopravní prostředky, poté následovaly paliva a maziva a průmyslové spotřební zboží.

Co se týká komoditní struktury Evropské unie, neudály se v hlavních třech dovážených skupinách žádné změny. První místo zaujímaly stroje a dopravní prostředky (skupina 7), druhé pak minerální paliva a maziva (skupina 3) a třetí průmyslové spotřební zboží (skupina 8).

V případě zemí BRICS byly celkově nejdováženějšími položkami stroje a dopravní prostředky, chemikálie, minerální paliva a maziva a polotovary a materiály. Podobně tomu bylo i u vybraných rozvinutých ekonomik. I zde figurovaly především stroje a dopravní prostředky, chemikálie a také průmyslové spotřební zboží.

3.3.4 Základní ekonomické ukazatele

Tab. 14 Základní ekonomické ukazatele

Země	Rok	HDP/ob., PPP	Míra růstu HDP (%)	Míra nezaměstnanosti (%)	Míra inflace (%)
Brazílie	2007	12 622	6,1	10,9	3,6
	2017	14 592	1,3	12,8	3,4
Rusko	2007	20 204	8,5	6	9
	2017	25 999	1,8	5,2	3,7
Indie	2007	3 378	9,8	5,4	6,2
	2017	6 186	7	5,4	3,6
Čína	2007	6 747	14,3	4	4,8
	2017	14 254	6,9	3,9	1,6
Jihoafrická republika	2007	11 241	5,4	23	7,1
	2017	12 682	1,4	27,5	5,3
USA	2007	47 869	1,9	4,6	2,9
	2017	60 106	2,3	4,3	2,1
Japonsko	2007	34 657	1,7	3,8	0,1
	2017	40 872	2,1	2,8	0,5
EU	2007	32 768	3,4	7,5	2,4
	2017	43 119	3	8,2	1,6

Zdroj: OECD (míra nezaměstnanosti EU), World Bank (míra nezaměstnanosti Indie), IMF ostatní data, (2021) vlastní zpracování

Následující část se věnuje komparaci jednotlivých zemí BRICS pomocí 5 ukazatelů (viz Tab. 14). Porovnány budou roky 2007 a 2017. Následně jsou země BRICS srovnány s vybranými vyspělými ekonomikami USA, Japonskem a EU.

Pokud bychom porovnali HDP na obyvatele v PPP v roce 2007, v popředí zemí BRICS se drželo Rusko, dále pak Brazílie a Jihoafrická republika. Čína a především Indie dosahovaly velmi nízkých hodnot. Stejně tak v roce 2017 zaujímalo Rusko první místo. V případě Brazílie a Jihoafrické republiky došlo k velmi mírnému růstu, na rozdíl od Číny, kde došlo ke zdvojnásobení oproti roku 2007, čímž se dostala na třetí příčku za Brazílii. Na posledním místě zůstala Indie.

V roce 2007 míry růstu HDP BRICS dosáhly celkem vysokých hodnot. Především Čína vykazovala téměř 15% míru růstu. Za ní se umístily Indie a Rusko. Nejnížší míry patřily Brazílii a Jihoafrické republice. V roce 2017 poklesly míry růstu HDP u všech zemí. Nejnížší pokles zaznamenala Indie (necelá 3 %). I když čínská míra růstu poklesla o polovinu, stále patřila k nejvyšším ze zemí BRICS. U Brazílie, Ruska a Jihoafrické republiky dosahoval ukazatel cca 1,5 %.

Co se týká míry nezaměstnanosti, jsou země BRICS značně nevyrovnané. Hodnoty v roce 2007 byly v rozmezí od 4 % (Čína) do 23 % (Jihoafrická republika). Indie a Rusko dosáhly měr o pár procent vyšších než Čína (5,4 % a 6 %). Brazílie zaznamenala necelých 11 %. V roce 2017 došlo ke zlepšení jen u 2 zemí. Míra nezaměstnanosti klesla u Ruska (o 0,8 %) a Číny (o 0,1 %). Indie si zachovávala stejnou míru. Naopak u Brazílie a Jihoafrické republiky se zvýšila (o 2 %, resp. 4,5 %).

O míře inflace lze říci, že u všech zemí klesla. V roce 2007 bylo pořadí následovné: nejnížší hodnota patřila Brazílii (3,6 %), druhé místo zastávala Čína (4,8 %), Indie se umístila třetí (6,2 %), JAR čtvrtá (7,1 %) a nejvyšší míru vykazovalo Rusko (9 %). V roce 2017 nejnížší míry inflace dosáhla Čína (1,6 %). Brazílie, Rusko a Indie dosáhly podobných hodnot okolo 3,6 %. Nejvyšší míra patřila v roce 2017 JAR (5,3 %).

Nejlepších výsledků mezi zeměmi BRICS dle Tab. 14 dosáhla Čína. V roce 2017 jí patřilo jedno z nejvyšších HDP na obyvatele, míra růstu dosahovala druhé vrchní příčky (v roce 2007 první), míru nezaměstnanosti i míru inflace měla ze všech zemí BRICS nejnížší.

Nejhorších hodnot dosáhla Jihoafrická republika. V roce 2017 byla, co se týká HDP na obyvatele, předposlední, stejně tak její míra růstu HDP byla druhá nejnížší. Naopak míra nezaměstnanosti a míra inflace zaznamenaly nejvyšších hodnot mezi BRICS.

Pokud bychom porovnali rok 2017 u vyspělých a BRICS, HDP na obyvatele USA, Japonska i EU vysoce přesahovaly země BRICS. Míra růstu HDP v případě vyspělých dosáhla 2,3 % u Spojených států amerických, 2,1 % u Japonska a 3 % u Evropské unie. Nepřekročily tak míry růstu Číny nebo Indie, ale byly vyšší než u zbylých zemí BRICS. Míra nezaměstnanosti Japonska byla ze všech zemí nejnižší (2,8 %), Spojené státy se s 4,3 % umístily na třetím místě (za Čínou), Evropská unie vykazovala vyšší míru nezaměstnanosti 8,2 % a přesáhvaly ji pouze Brazílie a JAR. Míry inflace vybraných vyspělých ekonomik se pohybovaly od 0,5 % do 2,1 % a v tomto ohledu se jim vyrovnala pouze Čína (1,6 %).

Závěr

Tato práce byla zaměřená na změny postavení BRICS v mezinárodním obchodě a jeho srovnání s vybranými vyspělými ekonomikami Spojených států amerických, Japonska a Evropské unie.

Nejprve se práce věnovala uskupení BRICS, byla představena neformální skupina, kterou si země BRICS zvolily jako svoji formu. Dále byly zahrnuty vybrané summity, které měly významný vliv na uskupení. Další kapitoly patřily charakteristice jednotlivých zemí BRICS.

Dílčím cílem bylo nalezení podobných a rozdílných znaků mezi zeměmi BRICS. Při pohledu na hodnocené ukazatele, lze vidět, že u každého indikátoru mají některé země BRICS podobné vývojové trendy. Státy také spojuje potenciál stát se vůdčími hráči ve světové ekonomice, jedná se o tzv. rozvíjející ekonomiky. Zastupují více než 40% světové populace a 30 % celkové světové plochy, mají důležité postavení ve svých regionech. Na jejich územích se nachází značné zásoby nerostného bohatství. A hlavně je spojuje snaha o spolupráci a změnu dlouho přetrvávajícího uspořádání světové ekonomiky s triádou v centru.

Země se potýkají s řadou problémů. Politickou i hospodářskou situaci v Brazílii ovlivnily korupční skandály, dalším problémem je deforestace. Stejně tak v Rusku se zhoršuje životního prostředí, dále dochází ke stárnutí obyvatelstva a zhoršování korupce. Rusko je značně závislé na vývozu nerostných surovin. Velkým problémem Indie je chudoba. K budoucím konfliktům může vést velká náboženská i etnická roztržičnost země. Čínské životní prostředí je silně poznamenáno skleníkovými plyny, jichž je Čína jeden z největších producentů. Také čelí přelidnění a stárnutí populace. Pro Jihoafrickou republiku zůstává problémem velmi vysoká nezaměstnanost a velké sociální rozdíly.

Následující kapitola je zaměřená na stručný popis poválečného vývoje dominantních vyspělých ekonomik Spojených států amerických, Japonska a Evropské unie, který shrnuje hlavní události, které měly na jejich vývoj vliv.

Poslední kapitola se věnovala mezinárodnímu obchodu. Zahrnuje komparaci ekonomik jednotlivých zemí BRICS a Spojených států amerických, Japonska a Evropské unie pomocí různých ekonomických ukazatelů mezi lety 2007 a 2017.

Prvním výzkumným předpokladem byl růst podílu členů BRICS na světovém obchodě a zároveň pokles podílu vyspělých ekonomik. K tomu byl použit především ukazatel podílu zemí na mezinárodním obchodu se zbožím a službami, který ukázal změny v podílu uskupení BRICS a triády ve světovém obchodě. Ve vývozu i dovozu zboží i služeb byl patrný trend poklesu podílu vybraných vyspělých ekonomik a posílení zemí BRICS, čímž se předpoklad potvrdil. V případě vývozu zboží podíl vyspělých ekonomik poklesl o 3 %, podíl BRICS vzrostl o 4 %. Na zvýšení podílu vývozu uskupení BRICS se podílela především Čína, která se stala vedoucím světovým exportérem zboží. Podíl na dovozu zboží u triády poklesl více, a to o 7 %, oproti tomu podíl zemí BRICS stoupl o více než 4 %. Podobný pokles podílu Spojených států, Japonska a Evropské unie jako u obchodu se zbožím, proběhl i u obchodu se službami. I zde se snížil podíl na vývozu o 3 % a na dovozu o 7 %. Země BRICS svůj podíl zvýšily. Účast na vývozu vzrostla o jedno procento, na dovozu více než 6 %.

Další použité ukazatele byly podíl vývozu na HDP, kdy u zemí BRICS podíly na rozdíl od vybraných vyspělých ekonomik pokesly, dále podíl HDP na světovém exportu, kde bylo patrné především významné zvýšení podílu Číny a pokles podílů Evropské unie a Japonska.

Dalším výzkumným předpokladem bylo zvětšení vzájemného obchodu mezi zeměmi BRICS. V případě podílu na vývozu a dovozu mezi zeměmi BRICS nelze ve všech případech říci, že se vznikem uskupení došlo také ke zvětšení vzájemného obchodu, čímž se hypotéza nepotvrdila. Došlo k poklesu obchodu mezi Brazílií a Ruskem, Brazílií a Jihoafrickou republikou a Ruskem a JAR.

V případě největších exportních a importních partnerů si hlavní příčky držely Spojené státy americké a Čína. Navíc Čína své podíly ve vývozech jednotlivých ekonomik navyšuje a v roce 2017 se většinou prosadila na hlavní pozice každé zkoumané ekonomiky.

Komoditní struktura ukázala, že, co se týče vývozu, vybrané vyspělé ekonomiky vyvážely především komodity ze skupin 5-8, které mají vyšší přidanou hodnotu a v tomto případě se jim z uskupení BRICS přiblížily především Čína a Indie. V případě dovozu pak byla struktura mezi BRICS a vyspělými vyrovnanější. V případě zemí BRICS byly hlavními dováženými položkami stroje a dopravní prostředky, chemikálie, minerální paliva a maziva a polotovary a materiály. I u vybraných rozvinutých ekonomik to byly především stroje a dopravní prostředky, chemikálie a také průmyslové spotřební zboží.

Následujícími porovnávanými ukazateli byly HDP na obyvatele v PPP, míra růstu HDP, míra nezaměstnanosti a míra inflace. Při porovnání zemí BRICS dosáhla nejlepších výsledků Čína, která měla jedno z nejvyšších HDP na obyvatele, druhou nejvyšší míru růstu (v roce 2007 první), míru nezaměstnanosti i míru inflace měla ze všech zemí BRICS nejnižší. Jihoafrická republika na rozdíl od ní dosahovala nejhorších hodnot v míře nezaměstnanosti i míře inflace a v případě HDP na obyvatele a míře růstu HDP byla předposlední. Vyspělé ekonomiky předčily BRICS v HDP na obyvatele, ale ve zbylých ukazatelích si často držely podobné a někdy i horší místo než některé ze zemí BRICS (především Číny, která ekonomicky zbylé země BRICS převyšuje).

Seznam použité literatury

ABE, Naoki. 2010. Japan's Shrinking Economy. In: *Brookings* [online]. Washington DC: The Brookings Institution [cit. 2021-05-16]. Dostupné z: <https://www.brookings.edu/opinions/japans-shrinking-economy/>

AMNESTY INTERNATONAL. c2021. What is corruption? *Transparency.org* [online]. Berlin: Transparency International [cit. 2021-09-08]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/what-is-corruption>

AMNESTY INTERNATONAL. 2018. Corruption perceptions index 2017. *Transparency.org* [online]. Berlin: Transparency International [cit. 2021-09-08]. Dostupné z: <https://www.transparency.org/en/cpi/2017/index/>

BRICS INDIA 2021. 2021. Evolution of BRICS. *BRICS INDIA 2021* [online]. Ministry of External Affairs [cit. 2021-06-19]. Dostupné z: <https://brics2021.gov.in/about-brics>

BRIC LEADERS. 2009. *Joint Statement* [online]. BRICS [cit. 2019-12-29]. Dostupné z: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/090616-leaders.html>

BRIC LEADERS. 2010. *Joint Statement* [online]. BRICS [cit. 2019-12-29]. Dostupné z: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/100415-leaders.html>

BRICS LEADERS. 2012. *Dehli Declaration and Action Plan* [online]. BRICS [cit. 2019-12-29]. Dostupné z: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/120329-delhi-declaration.html>

BRICS LEADERS. 2014. *Fortaleza Declaration* [online]. BRICS [cit. 2020-01-06]. Dostupné z: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/140715-leaders.html>

BRICS LEADERS. 2018. *Johannesburg Declaration* [online]. BRICS [cit. 2020-01-14]. Dostupné z: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/180726-johannesburg.html>

BRICS LEADERS. 2019. *Brasilia Declaration* [online]. BRICS [cit. 2020-01-14]. Dostupné z: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/191114-brasilia.html>

BRICS LEADERS. 2020. *Moscow Declaration* [online]. BRICS [cit. 2021-03-06]. Dostupné z: <http://www.brics.utoronto.ca/docs/201117-moscow-declaration.html>

BURNS, E. Bradford, Preston E. JAMES, Luciano MARTINS, Ronald Milton SCHNEIDER a Richard P. MOMSEN. 2020. Brazil. *Encyclopædia Britannica, inc.* [online]. [cit. 2020-05-07]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/Brazil>

BUSINESSINFO. 2020. *Hongkong (Čína): Souhrnná teritoriální informace* [online]. Businessinfo.cz [cit. 2021-09-02]. Dostupné z: <https://www.businessinfo.cz/navody/hongkong-cina-souhrnna-teritorialni-informace/2/#0-uvod>

CIA The World Factbook. 2020. Brazil. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2020-05-06]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/brazil/>

CIA The World Factbook. 2021. China. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/china/>

CIA The World Factbook. 2020. India. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2020-08-27]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/india/>

CIA The World Factbook. 2020. Russia. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2020-12-17]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/russia/>

CIA The World Factbook. 2020. South Africa. *CIA The World Factbook* [online]. [cit. 2020-05-27]. Dostupné z: <https://www.cia.gov/the-world-factbook/countries/south-africa/>

CIHELKOVÁ, Eva. 2012. *Aktuální otázky světové ekonomiky: proměny a governance*. Praha: Professional Publishing. ISBN 978-80-7431-104-8.

CIHELKOVÁ, Eva, et al. 2009. *Světová ekonomika: obecné trendy rozvoje*. Praha: C. H. Beck. Beckova edice ekonomie. ISBN 978-80-7400-155-0.

DAUVERGNE, Peter a Déborah FARIAS. 2012. The Rise of Brazil as a Global Development Power. *Third World Quarterly* [online]. **33**(5): 903-917 [cit. 2020-05-19]. DOI: 10.1080/01436597.2012.674704. ISSN 0143-6597.

KUNEŠOVÁ, Hana, Aleš KOCOUREK, Pavla BEDNÁŘOVÁ, Eva CIHELKOVÁ, Miloš NOVÝ. 2014. *Světová ekonomika: nové jevy a perspektivy*. 3., přeprac. a dopl. vyd. V Praze: C. H. Beck. Beckovy ekonomické učebnice. ISBN 978-80-7400-502-2.

LO, Vai Io a Mary HISCOCK. 2014. *The rise of the BRICS in the global political economy: changing paradigms?*. Northampton, MA: Edward Elgar. ISBN 978-1-78254-546-0.

LOWE, Christopher C., et al. 2020. South Africa. *Encyclopædia Britannica, inc.* [online]. [cit. 2020-05-28]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/South-Africa>

MEJSTRÍK, Michal, Jana CHVALKOVSKÁ, Petr JÁNSKÝ a Matěj URBAN. 2013. *Systém hodnocení konkurenceschopnosti exportů zboží a služeb*. EEIP [online]. [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <http://www.eeip.cz/granty-tacr/>

OECD. 2021. Data visualization. *The Observatory of Economic Complexity* [online]. [cit. 2021-07-21]. Dostupné z: <https://oec.world/>

OECD. 2021. Unemployment rate. *Organisation for Economic Co-operation and Development* [online]. [cit. 2021-07-24]. Dostupné z: <https://data.oecd.org/unemp/unemployment-rate.htm>

PIKNEROVÁ, Linda a David ŠANC. 2014. *Nové mocnosti globálního Jihu: Čína, Indie, Brazílie, Jihoafrická republika a Indonésie v mezinárodním systému*. Praha: Dokořán. Bod. ISBN 978-80-7363-679-1.

PREIS, Jiří a Monika ČECHUROVÁ. 2014. *Rozvojový potenciál států BRICS v 21. století* [online]. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni [cit. 2020-04-14]. ISBN 978-80-261-0460-5. Dostupné z: https://www.researchgate.net/publication/294890673_Rozvojovy_potencial_statu_BRICS_ve_21století

STUENKEL, Oliver. 2020. *The BRICS and the Future of Global Order*. Second edition. Lanham, MD: Lexington Books. ISBN 978-1498567275.

ŠTĚRBOVÁ, Ludmila, Iveta ČERNÁ, Radek ČAJKA a Ilya BOLOTOV. 2013. *Mezinárodní obchod ve světové krizi 21. století*. Praha: Grada. Expert (Grada). ISBN 978-80-247-4694-4.

THE GLOBAL ECONOMY. 2021. Brazil: Household consumption, percent of GDP. *TheGlobalEconomy.com* [online]. [cit. 2021-09-14]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/Brazil/household_consumption/

THE GLOBAL ECONOMY. 2021. China: Household consumption, percent of GDP. *TheGlobalEconomy.com* [online]. [cit. 2021-09-14]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/China/household_consumption/

THE GLOBAL ECONOMY. 2021. India: Household consumption, percent of GDP. *TheGlobalEconomy.com* [online]. [cit. 2021-09-14]. Dostupné z: https://www.theglobaleconomy.com/India/household_consumption/

THE WORLD BANK. 2019. BRICS: Population. *The World Bank* [online]. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SP.POP.TOTL?end=2019&locations=BR-RU-IN-CN-ZA&start=2015>

THE WORLD BANK. 2018. BRICS: Surface area (sq. km). *The World Bank* [online]. [cit. 2020-05-05]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/AG.SRF.TOTL.K2?end=2018&locations=BR-RU-IN-CN-ZA&start=2017>

THE WORLD BANK. 2021. Exports of goods and services (% of GDP). *The World Bank* [online]. [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/NE.EXP.GNFS.ZS?end=2017&locations=BR-RU-IN-CN-ZA-US-EU-JP&start=2007>

THE WORLD BANK. 2021. Inflation, consumer prices. *The World Bank* [online]. [cit. 2021-07-18]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/FP.CPI.TOTL.ZG?end=2017&locations=BR-RU-IN-CN-ZA&start=2007>

THE WORLD BANK. 2021. Poverty headcount ratio at 1.90 USD a day. *The World Bank* [online]. [cit. 2021-07-18]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SI.POV.DDAY?end=2017&locations=BR-RU-IN-CN-ZA&start=2007>

THE WORLD BANK. 2021. Unemployment rate. *The World Bank* [online]. [cit. 2021-07-14]. Dostupné z: <https://data.worldbank.org/indicator/SL.UEM.TOTL.ZS?end=2020&locations=BR-RU-IN-CN-ZA-US-EU-JP&start=2007>

TWITCHETT, Denis C., et. al. 2021. China. *Encyclopædia Britannica, inc.* [online]. [cit. 2021-03-14]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/China>

UNITED NATIONS. 2007. *International Trade Statistics Yearbook* [online]. New York: United Nations [cit. 2021-08-31]. Dostupné z: <https://comtrade.un.org/pb/>

UNITED NATIONS. 2017. *International Trade Statistics Yearbook* [online]. New York: United Nations [cit. 2021-08-31]. Dostupné z: <https://comtrade.un.org/pb/>

VABULAS, Felicity. 2014. *The BRICS and the Future of „Informal“ IGOs* [online]. The International Relations and Security Network [cit. 2020-01-18]. Dostupné z: <https://css.ethz.ch/en/services/digital-library/publications/publication.html/188223>

VERSIANI, Flavio. 2018. The Colonial Economy. *The Oxford Handbook of the Brazilian Economy* [online]. Oxford University Press [cit. 2020-05-19]. Dostupné z: <https://www.oxfordhandbooks.com/view/10.1093/oxfordhb/9780190499983.001.0001/oxfordhb-9780190499983-e-2>

WITS. 2021. European Union Trade. *The World Bank* [online]. [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <https://wits.worldbank.org/CountrySnapshot/en/EUN>

WOLPERT, Stanley A., et al. 2020. India. *Encyclopædia Britannica, inc.* [online]. [cit. 2020-08-26]. Dostupné z: <https://www.britannica.com/place/India>

WORLD BANK GROUP. 2016. *Retaking the path to inclusion, growth and sustainability: Brazil Systematic Country Diagnostics* [online]. Washington D.C.: The World Bank [cit. 2020-05-24]. Dostupné z: <https://elibrary.worldbank.org/doi/pdf/10.1596/23954>

WTO. 2008. *International Trade Statistics 2008* [online]. World Trade Organization [cit. 2021-07-18]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/its2008_e/its08_toc_e.htm

WTO. 2018. *World Trade Statistical Review 2018* [online]. World Trade Organization [cit. 2021-07-18]. Dostupné z: https://www.wto.org/english/res_e/statis_e/wts2018_e/wts18_toc_e.htm

ZÁBOJ, Marek. 2006. *Opora pro předmět Obchodní operace I* [online]. Mendelova univerzita v Brně [cit. 2021-07-20]. Dostupné z: <https://is.mendelu.cz/eknihovna/opory/index.pl?opora=123>

ŽÍDEK, Libor. 2007. *Dějiny světového hospodářství*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk. ISBN 978-80-7380-035-2.